

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η κοινωνική κατασκευή του παιδιού και
της παιδικής ηλικίας, στο *Ανθολόγιο*
Λογοτεχνικών Κειμένων της Α' και Β'
*Δημοτικού, «Το δελφίνι».***

Φοιτήτρια: Παπαδημητρίου Βασιλική

A.M. 0218184

Επιβλέπουσες:

1^η επιβλέπουσα: Σηφάκη, Ευγενία

2^η επιβλέπουσα: Τσιλιμένη, Τασούλα

ΒΟΛΟΣ 2021

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Σηφάκη Ευγενία, επίκουρης καθηγήτριας του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, εκφράζω τις θερμές ευχαριστίες μου για τις πολύτιμες υποδείξεις της και την εν γένει παιδαγωγική καθοδήγηση που μου παρείχε. Ευχαριστίες οφείλω ακόμη στην δεύτερη επιβλέπουσα καθηγήτρια και πρόεδρο του τμήματος κ. Τσιλιμένη Τασούλα που υπήρξε ζωντανή έμπνευση, μέσω της προσωπικότητας και του έργου της. Νιώθω ευγνωμοσύνη για όλους τους καθηγητές μου στο Τμήμα Προσχολικής εκπαίδευσης για τις νέες γνώσεις και τις καίριες συμβουλές που μου παρείχαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Τέλος, εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου, για όλα όσα μου προσέφερε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η λογοτεχνική ανάλυση έξι ποιήματα σύγχρονης παιδικής ποίησης του *Ανθολογίου λογοτεχνικών κειμένων της Α' και Β' δημοτικού* : «*Το δελφίνι*». Το ανθολόγιο έχει το ιδιαίτερο γνώρισμα να είναι ένα διδακτικό βιβλίο. Ως διδακτικό βιβλίο υπόκειται σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που περιορίζουν την ελευθερία της γνώσης. Η ομάδα συγγραφής του βιβλίου, ακολουθώντας το νέο αναλυτικό πρόγραμμα και αναζητώντας τρόπους να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες της γνώσης, θεατροποίησε μεν την γνώση αλλά της έδωσε μια παραπάνω διάσταση που την απελευθερώνει, αυτή της κριτικής σκέψης.

Η παιδική ποίηση που ενσωματώνεται στο ανθολόγιο είναι παλιά και νέα δημιουργώντας μια ήπια μετάβαση στην νέα ποιητική γραφή. Η νέα ποιητική γραφή αφουγκράζεται την εκπαιδευτική οπτική και εκσυγχρονίζεται. Οι ποιητές σεβόμενοι τα δικαιώματα και τις ανάγκες του παιδιού το αντιμετωπίζουν ως ενεργό πολίτη με φωνή, άποψη και ενεργητική διάθεση. Καταφέρνουν να σβήσουν τα κυρίαρχα στερεότυπα σταδιακά, μέσω της έκθεσης των παιδιών και σε αυτά. Δεν αποκλείουν το παλιό σύστημα αξιών και δεν φοβούνται να το εκθέσουν στα παιδιά και τους ενήλικες. Μελετούν το παλιό αντιμετωπίζοντάς το και όχι αποκλείοντάς το, διότι μόνο έτσι θα καταφέρουν να ενεργοποιήσουν την κριτική σκέψη στα παιδιά.

Αυτή η προσέγγιση βέβαια επιτρέπει και τον ενεργό διάλογο με τις προηγούμενες γενιές όπως γονείς και εκπαιδευτικούς, που είναι άλλο ένα ζητούμενο της νέας εκπαιδευτικής πολιτικής. Η ιδεολογία του κρατικού μηχανισμού μεταφέρεται μέσω των κοινωνικών πρακτικών, όπως το σχολείο αλλά και η λογοτεχνία και η ποίηση εμπνεόμενες από την κοινωνία που είναι φορέας αυτής της ιδεολογίας δεν μπορούν να μείνουν αλώβητες. Οι λόγοι συνέχεια αλλάζουν, γίνονται παραλλαγές και κανείς δεν ξεφεύγει ποτέ από τον λόγο. Η κίνηση που έφερε την αλλαγή στην διάδοση του λόγου είναι η αντιμετώπιση του παιδιού ως ορθολογικού όντος, ο σεβασμός της φύσης της ποίησης που δεν πρέπει να περιορίζεται για να χωρέσει σε αυστηρούς διδακτικούς κανόνες και τέλος η κριτική διάθεση του αναγνώστη.

Abstract

The main purpose of this study is to make a literary analysis of the children's poems and to investigate the "discourses" that develop in six poems of contemporary children's poetry of the *Anthology of literary texts of the first and second grade: "The dolphin"*. The school compilation book of literature texts, called 'The dolphin', of the 1st and 2nd grade in Primary school, has the distinct feature of being an educational book. This particular characteristic is also a limitation as to the freedom of knowledge a student can have. Following the new comprehensive school program and seeking ways to cover all knowledge needs, the writing team not only categorized this knowledge according to topics, but also approached it from a different, liberating perspective, that of critical thinking.

The children's poetry that is included in this compilation book is old as well as new, creating a smooth transition to the new poetic writing wave. The latter takes into consideration and acknowledges the educational perspective and thus, becomes modern. The poets respect a child's rights and needs, so they treat them as active citizens with their own voice, opinions and free will. They manage to gradually erase predominant stereotypes, by exposing children to them. The poets do not completely eradicate the old system of principles and they are not afraid to expose children and adults to it. They approach what is old by dealing with it and not excluding it, because only in this way will they be able to activate critical thinking in children.

The particular approach certainly allows and facilitates an active conversation with previous generations like parents and teachers, which is another objective of the new educational policy. The ideology of the state is expressed through social practices, like school. Literature and poetry which in turn are inspired by the society that follows this aforementioned ideology, cannot stay uninfluenced by it. Discourses constantly change, differentiations take place and nobody can evade these discourses. The crucial factors which contributed in changing the prevalence of the discourse were the following: viewing the child as a being capable of logical thoughts, the respect of the poetic nature which should not succumb to austere educational rules and finally, the critical thinking and attitude of the reader.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Παιδική Ποίηση

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων «το δελφίνι»

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων «το δελφίνι» και παιδική ποίηση

Σύγχρονη παιδική ποίηση

Ποιητές παιδικής ποίησης

Σακελλαρίου Χάρης

Χατζηνικολάου Ντίνα

Χορτιάτη Θέτις

Μαρίνος Γιώργος

Αρανίτου Λιάνα

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	iii
ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	v
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	15
2 α. Παιδί, λόγος και κοινωνία	16
2 β. Θεωρητικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας με στοιχεία σημειωτικής.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ.....	24
1 ^ο ΠΟΙΗΜΑ: «ΗΡΘΕ Η ΠΑΣΧΑΛΙΑ» ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ.....	24
2 ^ο ΠΟΙΗΜΑ: «ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΕΡΑ» ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΦΥΣΗ.....	30
3 ^ο ΠΟΙΗΜΑ: «Ο ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ ΜΟΥ» ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ.....	34
4 ^ο ΠΟΙΗΜΑ : «ΠΡΟΣΕΥΧΗ» ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ	41
5 ^ο ΠΟΙΗΜΑ : «ΟΤΑΝ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΟΛΕΜΟ» ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑ	44
6 ^ο ΠΟΙΗΜΑ : «Η ΟΔΟΝΤΟΒΟΥΡΤΣΑ» ΛΙΑΝΑ ΑΡΑΝΙΤΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	58
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	60
Αναφορές	61
Βιβλιογραφία.....	62
Παράρτημα Βιογραφικών στοιχείων Ποιητών	65
ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.....	65
ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΤΙΝΑ.....	65
ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ	65
ΜΑΡΙΝΟΣ Μ. ΓΙΩΡΓΟΣ.....	66
ΑΡΑΝΙΤΟΥ ΛΙΑΝΑ.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία εστιάζει σε έξι αντιπροσωπευτικά σύγχρονα ποιήματα του Ανθολογίου της Α' και Β' δημοτικού, τα οποία διαβάζονται «εκ του σύνεγγυς» έτσι ώστε να διαπιστωθούν οι τρόποι με τους οποίους συνυφαίνουν την αισθητική με την ιδεολογία. Το *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Α' & Β' δημοτικού* : «*Το δελφίνι*» εκδόθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και συντάχθηκε από την ομάδα των Τασούλα Τσιλιμένη, Λέκτορας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Νικόλαος Γραίκος, Εκπαιδευτικός, Λεωνίδα Καίσαρης, Εκπαιδευτικός και Μάνια Καπλάνογλου, Επίκ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Η συγγραφική ομάδα του Ανθολογίου μας συστήνει το *Ανθολόγιο* σαν ένα βιβλίο φαντασίας, περιπέτειας και χαράς που υπόσχεται να μας ταξιδέψει στον πολιτισμό του κόσμου. Όπως η ίδια η συγγραφική ομάδα υπογράφει, σ' αυτό το βιβλίο θα βρεις παραμύθια, ποιήματα και ιστορίες που γεννήθηκαν από τη φαντασία και τη σοφία ανθρώπων του χτες και του σήμερα. Ιστορίες που θα σου μιλήσουν για την οικογένεια, το σχολείο, το περιβάλλον, την ειρήνη, τη φιλία και γι' άλλα πολλά θέματα. Ταξιδεύοντας με κάθε ιστορία, θ' ανακαλύψεις ότι οι άνθρωποι σε όλες τις εποχές και σε όλο τον κόσμο αγαπούν και νοιάζονται για τα ίδια πράγματα (Τσιλιμένη Τασούλα, 2015, σ. 9).

Ο εκδότης του *Ανθολογίου* είναι ο Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων στην Αθήνα και ανάδοχος συγγραφής είναι ο εκδοτικός οίκος Πατάκη. Κριτές και αξιολογητές είναι οι Αλέξανδρος Ακριτόπουλος, Λέκτορας του Πανεπιστημίου Δ. Μακεδονίας, Ιωάννης Μπάκανος και Ηλίας Αναγνώστου Σχολικοί Σύμβουλοι. Σκιτσογράφος-Εικονογράφος είναι η Βασιλική Λαμπίτση. Το εξώφυλλο επιμελήθηκε ο εικαστικός Αλέξης Κυριτσόπουλος. Την Φιλολογική επιμέλεια είχε ο Θεόδωρος Τάσιος, Φιλολόγος. Υπεύθυνοι του μαθήματος κατά τη συγγραφή είναι οι Πέτρος Μπερερής και Χρίστος Παπαρίζος, Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Τέλος Υπεύθυνη του υποέργου είναι η Νικολέττα Γκλιάου, Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Το *Ανθολόγιο* συντάχθηκε στο πλαίσιο πράξης με τίτλο «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο» και Επιστημονικά υπεύθυνο του έργου τον Γεώργιο Τύπα, Μόνιμο Πάρεδρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Αναπληρωτής

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου διετέλεσε ο Γεώργιος Οικονόμου Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Στόχος του *Ανθολογίου Λογοτεχνικών Κειμένων Α' - Β' Δημοτικού* είναι να γνωρίσουν οι μαθητές αξιόλογα κείμενα κυρίως της ελληνικής έντεχνης και λαϊκής λογοτεχνίας, να εξοικειωθούν με το εξωσχολικό βιβλίο και να ενθαρρυνθούν να αναπτύξουν τη δημιουργική τους φαντασία. Τα λογοτεχνικά κείμενα που επιλέχθηκαν από τη συγγραφική ομάδα του *Ανθολογίου Α' και Β' Δημοτικού* προτείνονται για τους εξής λόγους: 1) ως αφορμή για την απόκτηση γνώσεων καθώς και 2) ως προβληματισμός, έμπνευσης, ευαισθητοποίησης σε πανανθρώπινα θέματα. Η επιλογή των συγκεκριμένων κειμένων άλλωστε έγινε με κριτήριο τη δυνατότητα της διαθεματικής σύνδεσης της λογοτεχνίας με άλλα μαθήματα (Γλώσσα, Ιστορία, Μελέτη Περιβάλλοντος κ.ά.). Πρόθεση είναι τα κείμενα να χαρακτηρίζονται από ποικιλία και πολυμέρεια, ώστε να επιτρέπουν μια διευρυμένη προσέγγιση από όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από το γνωστικό τους επίπεδο (Τσιλιμένη Τασούλα, 2015).

Η επιλογή του συγκεκριμένου *Ανθολογίου* έγινε με σκοπό την διερεύνηση κυρίαρχων ή εναλλακτικών λόγων και αναπαραστάσεων της παιδικής ηλικίας και του παιδιού στο σχολικό βιβλίο που διδάσκονται τα σημερινά παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού. Η ανάλυση μου θα είναι αφενός φιλολογική που θα λαμβάνει υπ' όψιν την μορφή της ποίησης σαν λογοτεχνικό είδος και ταυτόχρονα θα εξετάζει το περιεχόμενο του λόγου με βάση στοιχεία από τη θεωρία του Michel Paul Foucault. Τα ποιήματα που επιλέχθηκαν από το *Ανθολόγιο* προς ανάλυση είναι «Ο υπολογιστής μου» και η «προσευχή» της Θέτιδος Χορτιάτη, «*Τα παιχνίδια του αγέρα*» της Ντίνας Χατζηνικολάου, το «*Ηρθε η Πασχαλιά*» του Χάρη Σακελλαρίου, το «*Όταν κάνουμε πόλεμο*» του Γιώργου Μαρίνου και η «*Η οδοντόβουρτσα*» της Λιάνας Αρανίτου. Η επιλογή τους έγινε με βάση δύο κυρίως χαρακτηριστικών. Πρώτον, εκπροσωπούν την σύγχρονη ποίηση και τα σύγχρονα ποιητικά μοντέλα γραφής, σύμφωνα με τον Αντρέα Καρακίτσιο (Καρακίτσιος, 2006) και δεύτερον εγκρίθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας για να συμπεριληφθούν στο ανανεωμένο *Ανθολόγιο* που προσπαθεί να μεταφέρει τον νέο λόγο του αναμορφωμένου προγράμματος σπουδών.

Σύμφωνα με τους Γιάννη Πεχτελίδη & Αναστασία Γ. Στάμου, τα αναλυτικά προγράμματα γενικά, αναπαριστούν τον ανταγωνισμό ως αναπόφευκτο και ως τον μοναδικό τρόπο ρύθμισης και οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων και της κοινωνικής

ζωής. Στο παλαιότερο πρόγραμμα του 2003, ένας φιλελεύθερος λόγος για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες, την ελευθερία της σκέψης και της έκφρασης συνυπάρχει με έναν νεοφιλελεύθερο λόγο περί ευελιξίας, επιχειρηματικότητας, αγοράς, προσωπικής ευθύνης και ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο, το πιο πρόσφατο αναλυτικό πρόγραμμα του 2011 είναι περισσότερο εστιασμένο στο νεοφιλελεύθερο σχέδιο (Πεχτελίδης Γ. &, 2017, σ. 4). Το παιδί πλέον προορίζεται να γίνει αντιπρόσωπος του νέου τρόπου διακυβέρνησης. Έχει «φωνή», δικαίωμα επιλογής, συμμετοχή και γεφυρώνεται το χάσμα μεταξύ παιδιού – ενήλικα. Αυτή η νέα εικόνα του παιδιού και της κοινωνικής του ζωής, μεταφέρεται μέσω του λόγου των λογοτεχνικών και ποιητικών κειμένων στα παιδιά. Αυτός όμως ο διδακτικός σκοπός πολλές φορές αναγκάζει τον ποιητή να θυσιάσει πολλά ποιητικά χαρακτηριστικά. Διαβάζοντας λοιπόν, τα ποιητικά κείμενα του διδακτικού βιβλίου «*Το δελφίνι*», διεγείρεται το ερώτημα για το αν η ποίηση και η λογοτεχνία παγιδεύονται στον θεσμό που λέγεται εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τον Καρακίτσιο, η σύγχρονη ποιητική γραφή είναι μια προσωπική πάλη με την γλώσσα και με το «είναι» του κόσμου και του ποιητή (Καρακίτσιο, 2006, σ. 35). Πάνω σε αυτό το πρότυπο γραφής προσπαθεί να γράψει ο σύγχρονος ποιητής παιδικής ποίησης και να δημιουργήσει ποίηση άξια λογοτεχνικά, της ποίησης των ενηλίκων. Προσπαθεί να επικοινωνήσει με το παιδί αλλά παράλληλα να διατηρήσει το ύφος και τους κανόνες που διέπουν την τέχνη του. Οι αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας του ενήλικα είναι μια ισχυρή γλώσσα επικοινωνίας με το παιδί και επιτυγχάνουν να κερδίζουν το ενδιαφέρον του. Ο σύγχρονος λοιπόν, ποιητής παιδικής ποίησης αναζητά την κρυμμένη του παιδικότητα και δεν απευθύνεται μόνο σε παιδιά διότι γράφει με την παιδική οπτική γωνία, αλλά αγγίζει θεματικές που αφορούν στο γενικότερο κοινωνικό περίγυρο του παιδιού. Εκμεταλλευόμενος τα στοιχεία του χιούμορ, της παρωδίας, του ήχου, του ρυθμού και της μουσικότητας επιτρέπει στο παιδί να έρθει σε επαφή με τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής του, αντιμετωπίζοντάς το ως πολίτη της κοινωνίας και σεβόμενος το δικαίωμά του να έχει άποψη για ότι το αφορά. Επιχειρεί να γράψει βιωματικά, ανοίγοντας δρόμους ποιητικής σκέψης και δημιουργικού διαλόγου με τον ενήλικα. Ο σύγχρονος ποιητής παιδικής ποίησης ενδιαφέρεται να μεταφέρει κοινωνικές πραγματικότητες και να ανοίξει νέες διόδους αντίληψης της πραγματικότητας στο παιδί (Καρακίτσιο, 2006). Έτσι λοιπόν, η παιδική ποίηση

σήμερα χαρακτηρίζεται από ευδιάκριτα και σαφή χαρακτηριστικά και αποτελεί μια ξεχωριστή λογοτεχνική μορφή και έκφραση. Καταφέρνει να ξεπεράσει τα στερεότυπα που την περιγράφουν ως επιφανειακή με ελάχιστη ή και καθόλου αισθητική αξία και λογοτεχνική αρτιότητα (Καρακίτσιο, 2006, σ. 31).

Τα ποιήματα που επιλέχθηκαν από το *Ανθολόγιο «Το δελφίνι»*, για να αναλυθούν σε αυτή την εργασία ανήκουν στην σύγχρονη ποίηση και χαρακτηρίζονται από νέα χαρακτηριστικά γραφής και μορφής που εκφράζουν τις εκπαιδευτικές προσδοκίες του νέου αναλυτικού προγράμματος σπουδών για την εκπαίδευση των παιδιών σήμερα. Τα κείμενα θα εξεταστούν πρώτα σαν ποιήματα, δίνοντας προσοχή στον τρόπο που παράγουν νόημα, στην δομή και στην μορφή τους και στην συνέχεια σαν κοινωνικός λόγος. Σύμφωνα με τον Ανδρέα Καρακίτσιο (Καρακίτσιο, 2006) ο διαχωρισμός της ποίησης σε παραδοσιακή ή προσωδιακή και νεότερη δεν προσαρμόζεται επαρκώς στην ποίηση για παιδιά. Κατά συνέπεια τα σύγχρονα ποιητικά μοντέλα κατά τον κ. Καρακίτσιο χωρίζονται σε έξι μοντέλα. Το λυρικό – ρητορικό, το λυρικό - ρυθμικό, το ηχο-ρυθμικό, της νεότερης παιδικής ποίησης, τα Ληρολογήματα – Διμερίκια και τα ποικιλόμορφα ποιητικά σχήματα και μορφώματα. Η ανάλυση μας θα στηριχθεί στα μοντέλα του κ. Καρακίτσιου.

Τα επιλεγμένα ποιητικά κείμενα εξετάζονται πρώτα σαν ποιήματα, γιατί δεν είναι σωστό να παραλειφθεί η φύση της γραφής τους. Σαν ποιήματα θα αναλυθούν με γνώμονα το τι σημαίνει παιδική ποίηση, ποιητική μορφή, μεταφορά, ομοιοκαταληξία, παρομοίωση, τραγουδιστός λόγος και γενικότερα παιχνίδια με τη γλώσσα. Στην συνέχεια εξετάζεται το είδος του λόγου (discourse, κατά Foucault), που χρησιμοποιείται τόσο θεματικά όσο και λειτουργικά. Με τον όρο λειτουργικά εννοούμε την επιλογή συγκεκριμένων ποιημάτων που εναρμονίζονται με τις σχολικές επιλογές και δραστηριότητες που προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα. Θα ερευνηθούν τυχόν σχέσεις ομοιότητας αξιών, προτύπων και κυρίαρχων λόγων που ακολουθούν το παιδί και την παιδική ηλικία. Η έννοια του λόγου συνδέει τη σκέψη, τη γλώσσα και την πράξη, και κατασκευάζει ένα “καθεστώς αλήθειας” (Πεχτελίδης Ιωάννης, 2012, σ. 49). Η αλήθεια γύρω από την παιδική ηλικία και την σωστή αντιμετώπιση της, περιστοιχίζεται από συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Σύμφωνα με τον Foucault, κάθε κοινωνία θεμελιώνεται σε ένα “καθεστώς αλήθειας” (regime of truth) ή, αλλιώς, διαθέτει μια “γενική πολιτική” της αλήθειας, εννοώντας ότι παράγει

συγκεκριμένους λόγους (για το φύλο, τη σεξουαλικότητα, την ανισότητα, την παιδική ηλικία, κλπ.) τους οποίους προβάλλει, και με αυτό τον τρόπο τους κάνει να λειτουργούν ως αληθινοί (Πεχτελίδης Ιωάννης, 2012, σ. 19).

Η παρούσα εργασία όμως ενδιαφέρεται να εξετάσει την σύγχρονη παιδική ποίηση στο πλαίσιο των σχολικών πρακτικών. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι η λογοτεχνία και η ποίηση καλλιεργούν την αισθητική και την φαντασία των παιδιών. Τι γίνεται όμως αν χρησιμοποιηθούν ή δημιουργηθούν ποιήματα για να διδάξουν, το λογοτεχνικό μυστήριο θα χαθεί ή θα διατηρηθεί; Η ποίηση ως υψηλή μορφή τέχνης είναι δύσκολο να περιοριστεί σε κανόνες χωρίς να αλλοιωθεί. Τα ποιήματα είναι γραμμένα από την οπτική του ποιητή-τριας, ο/η οποία κουβαλάει κοινωνικές και σχολικές ιδεολογίες της εποχής του/της. Ασυνείδητα ή όχι γίνεται χρήση της «πρέπουσας γλώσσας» για σχολείο και το ύφος αλλάζει. Σημαντική είναι και η περιοριστική γραμμή που ορίζει το θέμα του ποιήματος. Όλοι αυτοί οι περιορισμοί και τα όρια απειλούν την καλλιτεχνικότητα της ποίησης.

Όπως εξηγεί ο Jonathan Culler (2000, σ. 516), η λογοτεχνία είναι εξορισμού επιτελεστική, καθώς «πραγματώνει» υποκείμενα του λόγου δια του λόγου, ποιητικά υποκείμενα, μυθοπλαστικούς αφηγητές και ήρωες: το λογοτεχνικό έργο «δημιουργεί την πραγματικότητα που είναι το έργο, και οι γλωσσικές προτάσεις του επιτυγχάνουν κάτι συγκεκριμένο μέσα σε αυτό το έργο. Σε κάθε λογοτεχνικό έργο μπορούμε να ξεχωρίσουμε αυτό που συνολικά επιτυγχάνει το έργο ή αυτό που τα μέρη του επιτυγχάνουν, με τον ίδιο τρόπο που προσπαθούμε να διακρίνουμε το αντικείμενο της υπόσχεσης σε μία συγκεκριμένη πράξη υπόσχεσης.» Ένα λυρικό ποίημα μας καλεί να μπούμε στην θέση του ποιητικού υποκειμένου. Το ποιητικό υποκείμενο συγκροτείται μέσα από το κείμενο, όπως και ο «εννοούμενος αναγνώστης». Η σύνδεση αυτών των δύο είναι αναπόφευκτη είτε οδηγεί σε ταύτιση είτε όχι. Το αποτέλεσμα της σχέσης του αναγνώστη με το κείμενο είναι άγνωστο καθώς η τέχνη επιδρά διαφορετικά στον κάθε άνθρωπο.

Χωρίς, λοιπόν, να υποτιμάται η ποιητική γλώσσα και οι ιδιαιτερότητες της, η ανάλυση των ποιημάτων στην παρούσα εργασία θα γίνει με το μεθοδολογικό εργαλείο την ανάλυση λόγου, όπως την έχει επεξεργαστεί περαιτέρω ο Κύρκος Δοξιάδης, υπό την επιρροή του Foucault, τους λεγόμενους «τέσσερις άξονες λόγου» (που θα επεξηγηθούν παρακάτω). Η ανάλυση αυτή στοχεύει στη διερεύνηση του πως

κατασκευάζεται η «ουσία», πως εδραιώνεται κάθε βεβαιότητα και τι κοινωνικό-πολιτικούς συσχετισμούς εξυπηρετεί (Phillips, 2009). Θα σχολιαστούν, επίσης, οι διάφοροι λόγοι που συναντώνται στα ποιήματα, οι κοινωνικοπολιτικές επιρροές που ενσωματώνει βιωματικά ο ποιητής στο λόγο του, η ουσιοκρατική θέση του παιδιού στην κοινωνία καθώς και αν εμφανίζεται εναλλακτικός λόγος για το «παιδί» ή αναπαράγονται έμμεσα ή άμεσα οι στερεοτυπικοί μύθοι για το παιδί, μέσα στα ποιήματα. Όλα τα πράγματα έχουν μια αυθύπαρκτη ουσία που εξηγεί το νόημα και την ύπαρξή τους.

Σκοπός της ανάλυσης λόγου είναι να απαντηθεί το ερώτημα για το αν υπάρχει ένα «νέο καθεστώς αλήθειας», δηλαδή ένας νέος λόγος που παράγεται από την κοινωνία και προβάλλεται ως αληθινός.

Στο *Οι Λέξεις και τα Πράγματα* (Foucault, 1974β) του Foucault, διαμορφώνεται ένα εσωτερικό «Λογικό καθεστώς» (discursive régime) και ο Foucault καταπιάνεται με το γενικό πρόβλημα των σχέσεων μεταξύ εξουσίας και αλήθειας, λέγοντας ότι οι δυτικές κοινωνίες, ιδιαίτερα οι σύγχρονες, χαρακτηρίζονται από ένα «καθεστώς αλήθειας». Με τον όρο «αλήθεια» ο Foucault εδώ αποσαφηνίζει ότι δεν εννοεί «το σύνολο των αληθειών που ανακαλύπτονται και γίνονται αποδεκτές», αλλά «το σύνολο των κανόνων σύμφωνα με τους οποίους χωρίζεται το αληθές από το ψευδές και αποδίδονται ειδικά αποτελέσματα εξουσίας στο αληθές». Μέσα σε αυτό το «καθεστώς αλήθειας», υποστηρίζει ο Foucault, «Υπάρχει μια μάχη “για την αλήθεια”, ή τουλάχιστο “γύρω από την αλήθεια”», διευκρινίζοντας «ότι δεν πρόκειται για μια μάχη “υπέρ της αλήθειας”, αλλά για μια μάχη σχετικά με τη θέση (status) της αλήθειας και τον οικονομικό και πολιτικό ρόλο που παίζει» (Δοξιάδης, FOUCAULT, ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, 1988, σσ. 25-26). Η αλήθεια της καθημερινότητας λοιπόν, η οποία μεταφέρεται μέσα από τα ποιήματα μεταφέρει το γενικό καθεστώς αλήθειας μιας κοινωνίας. Πρώτον, μέσα από τη σχέση του αφηγηματικού λόγου της καθημερινότητας με τον κεντρικό λόγο του καθεστώτος αλήθειας, δηλαδή τον επιστημονικό, και δεύτερον, μέσα από τους κυρίαρχους μηχανισμούς ελέγχου αυτού του καθεστώτος: στην προκειμένη περίπτωση, τα ποιήματα του *Ανθολογίου Λογοτεχνικών κειμένων* της Α' και Β' δημοτικού (Δοξιάδης, FOUCAULT, ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, 1988, σ. 34).

Με αυτή την θέση του Foucault, ταιριάζει και η θέση του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού που υποστηρίζει ότι φύση και η κοινωνία δεν είναι ξεχωριστές και αυτόνομες οντότητες. Η διαμόρφωση της παιδικής ηλικίας δέχεται επιρροές και από την φύση και από την κοινωνία και τα παιδιά μέσα από τις καθημερινές τους σχέσεις συγκροτούνται ως υποκειμένα (Πεχτελίδης Ιωάννης, 2012, σ. 11). Η ιδέα της κοινωνικής κατασκευής (κοινωνικός κονστρουξιονισμός) κατέχει μια προέχουσα θέση στις σύγχρονες συζητήσεις των κοινωνικών επιστημών σήμερα, μέσα από τη συνειδητοποίηση ότι καμία πραγματικότητα - κοινωνική, φυσική ή άλλη- δεν είναι αδιαμεσολάβητα ‘πραγματική’ αλλά ότι αναφέρεται πάντοτε σε κάτι το οποίο κατασκευάζεται συλλογικά και διαρκώς μέσα από τους λόγους και τις πρακτικές των (ατομικών και συλλογικών) υποκειμένων και λαμβάνει τη μορφή του ‘αντικειμενικού’ και του ‘φυσικού’ (Μαυρίδης, 2005, σ. 197).

Στην εργασία αυτή θα γίνει μια απόπειρα σύνθεσης διαφορετικών οπτικών της κοινωνικής θεωρίας και θεωριών όπως ο δομικός Μαρξισμός και ο μετα-δομισμός με σκοπό την εις βάθος ανάλυση των λόγων που συναντάμε στην λογοτεχνική ανάλυση των ποιημάτων. Το κεντρικό ζήτημα είναι πώς μια κοινωνική πραγματικότητα, όπως αυτή που αντιλαμβανόμαστε στην καθημερινή μας ζωή, κατασκευάζεται συλλογικά (διυποκειμενικά) μέσω των διαφόρων μορφών (τυπικής και άτυπης) γνώσης και ερμηνειών του κόσμου, συνεπώς ως ένας κοινός ορίζοντας νοημάτων, πρακτικών και σχέσεων, και άρα δράσης και διαντίδρασης μεταξύ των κοινωνικών υποκειμένων (Μαυρίδης, 2005, σ. 197). Στο σημείο αυτό επισημαίνεται, ότι η ανάλυση των ποιημάτων δεν βασίζεται στην πεποίθηση ότι οι στίχοι και τα νοήματα αποδίδουν εξ ολοκλήρου την κοινωνική πραγματικότητα. Η εκφορά του λόγου, τα αντικείμενα που εμφανίζονται στα ποιήματα και οι έννοιες που αναδύονται μέσα από τους στίχους εμπλέκουν και αναπαράγουν εξουσιαστικούς λόγους, σύμβολα, μύθους, αξίες και στερεότυπα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που διερευνώνται στην εργασία προσπαθούν να απαντήσουν στο γενικότερο ερώτημα «με ποιόν τρόπο και σε ποιόν βαθμό το *Ανθολόγιο*, «*Το δελφίνι*», υποστηρίζει την διαμόρφωση της υποκειμενικότητας των παιδιών». Με γνώμονα τα χαρακτηριστικά και το έργο της σύγχρονης παιδικής ποίησης θα διερευνηθούν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς παρουσιάζεται η παιδική ηλικία στα σύγχρονα ποιήματα?

2. Πως παροτρύνουν το παιδί να συμπεριφέρεται και με ποιες δραστηριότητες να ασχολείται?

4. Η νέα εικόνα του παιδιού σήμερα αποφυσικοποιεί την κυρίαρχη?

5. Ποια εικόνα παιδιού προωθείται για την σύγχρονη κοινωνία?

6. Τα σύγχρονα ποιητικά μοντέλα ασχολούνται με θέματα της σύγχρονης κοινωνίας?

7. Έχει φύλο η σύγχρονη παιδική ποίηση?

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην παρούσα εργασία θα συνδυαστούν στοιχεία από διαφορετικές θεωρίες και επιστήμες (θεωρίες λογοτεχνίας και κοινωνικές θεωρίες), οι οποίες όμως συνδέονται μέσω της αναγωγής τους στη σημειωτική και τον «λόγο» του Foucault.

Μια από τις αρχικές θεωρίες ανάλυσης λόγου, η σημειωτική θεωρία του Ferdinand de Saussure, θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την διαδικασία μετάδοσης και αποκωδικοποίησης της γλώσσας και των σημείων της που είναι οι λέξεις. Η κάθε λέξη που ονομάζεται σημαίνει έχει μια έννοια που ονομάζεται σημασιόμορφο. Συνεπώς, οι γλώσσες αποτελούνται από σημεία και κάθε σημείο συνδέει ένα σημασιόμορφο και ένα σημασιόμορφο (Κιουπκιολής Α., 2015, σ. 192). Η απάντηση στο ερώτημα «ποιος είμαι» ή «ποια είμαι», σύμφωνα με τον δομισμό, είναι: είμαι το υποκείμενο της γλώσσας που χρησιμοποιώ, η οποία γλώσσα βρίσκεται εκεί πριν από μένα, μαθαίνω να την χρησιμοποιώ και μέσω της γλώσσας «μπαίνω στη θέση» που μου αναλογεί στο πολιτισμικό, δηλαδή το γλωσσικό και κοινωνικό, σύστημα στο οποίο κατοικώ (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 100) . Αυτή η γλωσσολογική ανάλυση αποτελεί την βάση για μια μεταδομιστική θεωρία ανάλυσης λόγου. Στη μεταδομιστική θεωρία ο λόγος δεν έχει μια και μόνο έννοια αλλά δομείται από κοινωνικές και φυσικές επιρροές. Η μεταδομιστική θεωρία δεν συμφωνεί με την κοινωνική κατηγοριοποίηση των ανθρώπων και προσπαθεί να ερμηνεύσει τα χαρακτηριστικά της γλώσσας που χειριστικά μετατρέπουν τον άνθρωπο σε αντικείμενο και όχι υποκείμενο. Η φυσικοποίηση λοιπόν, του παιδιού ως αθώου ή άγριου δεν οφείλεται στ' αλήθεια στη φύση, αλλά είναι το αποτέλεσμα κοινωνικών και ιστορικών πρακτικών, λόγων και διεργασιών¹.

¹ Φυσικοποίηση είναι η «αυτονόητη» παραδοχή ότι «είμαστε αυτοί που είμαστε». Πιο αναλυτικά, είναι η «αυτονόητη», κυρίαρχη, παραδοσιακή αντίληψη ότι το κάθε άτομο μπορεί να διαχωριστεί από τα άλλα άτομα, αλλά και από τις κοινωνικές διαδικασίες και δομές, θεωρώντας ότι άλλο η δομή, άλλο το άτομο. Συγχρόνως, θεωρείται «αυτονόητο» ότι κάποια άτομα είναι γυναίκες και κάποια άνδρες, ότι ανήκουν σε κατηγορίες όπως νέοι, ηλικιωμένοι, Έλληνες, χριστιανοί κ.λπ. Φυσικοποίηση σημαίνει το να θεωρείται κάτι «φυσικό», όταν αυτό δεν οφείλεται στ' αλήθεια στη φύση, αλλά είναι το αποτέλεσμα κοινωνικών και ιστορικών συνθηκών, πρακτικών, λόγων και διεργασιών (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 101).

2 α. Παιδί, λόγος και κοινωνία

Η νέα κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας εξετάζει την παιδική ηλικία και το παιδί ως κράμα κοινωνικών και φυσικών επιρροών. Το μέγεθος βέβαια των επιρροών δεν μπορεί να γίνει γνωστό και βέβαια μεταβάλλεται από παιδί σε παιδί και από άνθρωπο σε άνθρωπο. Για την διερεύνηση αυτής ακριβώς της σχέσης «φύσης» και «κοινωνίας» επιλέχθηκε το συγκεκριμένο σχολικό βιβλίο των πρώτων τάξεων του δημοτικού. Η πρώτη ηλικία θεωρείται κρίσιμη για την διαμόρφωση της προσωπικότητας και τα ποιητικά κείμενα ένας «αθώος» και παιγνιώδης τρόπος μάθησης, που όμως κρύβουν κοινωνικό – πολιτικούς λόγους. Το υλικό είναι το πλέον κατάλληλο για ανάλυση λόγου και διερεύνηση των κυρίαρχων λόγων που συγκροτούν το ποιητικό υποκείμενο καθώς και την παρουσία αντίστασης ή ανατροπής των λόγων αυτών και πώς.

Η κοινωνικά κατασκευασμένη αλήθεια, «εξουσία», εισχωρεί στο μυαλό και κατά συνέπεια στο σώμα του ανθρώπου και τον μετατρέπει σε υποκείμενο της. Η διαδικασία αυτή (που έχει μελετηθεί συστηματικά από μεταδομιστές στοχαστές), ονομάζεται «υποκειμενοποίηση» και είναι συνήθως ημιτελής, με την έννοια ότι κανένας δεν προσαρμόζεται απολύτως στην συμβατική του θέση (π.χ. καμία γυναίκα δεν είναι η «τέλεια» γυναίκα και κανένας άνδρας δεν είναι ο «τέλειος» άνδρας, καθώς όλες και όλοι «αντιστεκόμαστε» στις επιταγές των κοινωνικών συμβάσεων)· επιπλέον, σε κάθε περίπτωση, η υποκειμενοποίηση έχει πολιτική διάσταση και σημασία (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 100).

Οι άνθρωποι γεννιούνται και μεγαλώνουν πιστεύοντας συγκεκριμένες αλήθειες που κατασκευάστηκαν από την κοινωνία και δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις για να τις αμφισβητήσουν. Ο λόγος που κυριαρχεί παίρνει πολλές μορφές ανάλογα με τα συμφέροντα ή τα πιστεύω που τον τροφοδοτούν. Ο Foucault, αναφερόμενος στον όρο «λόγος», γράφει: «Αντί να περιορίσω το νόημα του “λόγου”, νομίζω ότι έχω προσθέσει στις σημασίες του: άλλοτε χρησιμοποίησα τον όρο για να αναφερθώ στη γενική επικράτεια όλων των αποφάνσεων, άλλοτε σε μια ομάδα αποφάνσεων και άλλοτε σε μια κανονιστική πρακτική, που ευθύνεται για έναν αριθμό από αποφάνσεις» (Foucault, 1972, σ. 80). Ο ορισμός «μια ομάδα αποφάνσεων» μας επιτρέπει να μιλάμε, για παράδειγμα, για τον λόγο περί θηλυκότητας, τον λόγο του ιμπεριαλισμού, του ρατσισμού, τον ιατρικό λόγο, τον λόγο της ψυχανάλυσης κ.λπ. Οι λόγοι, με αυτή την

έννοια, συστηματικά («επιτελεστικά») διαμορφώνουν τα αντικείμενα για τα οποία μιλούν.

Η έννοια του λόγου, λοιπόν, αποτελεί ένα μεθοδολογικό εργαλείο για την ανάπτυξη μιας θεωρίας γύρω από τη σχέση ανάμεσα στη γνώση (στην προκειμένη περίπτωση για την παιδική ηλικία) και ποικίλες μορφές κοινωνικού ελέγχου (που ασκούνται πάνω στα παιδιά και τους ενήλικους) (Πεχτελίδης Ιωάννης, 2012). Ένας συντηρητικός λόγος υποστηρίζει το «καθεστώς αλήθειας», ενώ ένας προοδευτικός τον αμφισβητεί. Μολονότι όμως οι αντίλογοι ποικίλουν όπως και οι άνθρωποι που τους παράγουν, ο λόγος που κερδίζει έδαφος πρέπει να λειτουργήσει εξουσιαστικά για να κυριαρχήσει. Αυτή η εξουσία δημιουργεί ομάδες μειονοτήτων που υποχρεώνονται να ζουν καταπιεσμένα και περιθωριοποιημένα. Στην πάροδο του χρόνου αυτές οι κατασκευασμένες εικόνες κατηγοριών δημιούργησαν τα λεγόμενα στερεότυπα. Σ' αυτούς τους λόγους και τις κατηγορίες ανθρώπων ανήκουν και τα παιδιά, μια μεγάλη μερίδα του λαού, για τα οποία κατάφεραν να εδραιωθούν δύο ισχυροί στερεοτυπικοί μυθοπλαστικοί λόγοι αυτός του ρομαντικού παιδιού ή παιδιού του Rousseau, όπως λέγεται, και αυτός του άγριου παιδιού. Δύο αποδεκτές εικόνες για τα παιδιά παραγόμενες από μεγάλους και απευθυνόμενοι σε μικρούς και μεγάλους. Ο πρώτος λόγος φυσικοποιεί το παιδί της αθωότητας. Υποστηρίζει δηλαδή ότι τα παιδιά είναι αθώα και ευάλωτα από την φύση τους και έτσι πρέπει να αντιμετωπίζονται από την κοινωνία και τους γονείς τους και ο άλλος του άγριου ατίθασου παιδιού που επαναστατεί και δεν υπακούει σε κανόνες των μεγάλων. Το πρώτο ουσιοκρατικό μοντέλο, δηλαδή η ουσία του ορίζεται από το κράτος, που κυριαρχεί, είναι του αθώου παιδιού και αντανακλά σε ένα πρότυπο παιδιού με αδύναμο σώμα και αθώο μυαλό εκτεθειμένο σε κινδύνους. Το δεύτερο ουσιοκρατικό μοντέλο που και αυτό αποτελεί ισχυρό λόγο είναι αυτό του άγριου παιδιού, που έχει επικίνδυνο σώμα και μυαλό και αποτελεί κίνδυνο για την κοινωνία και την οικογένεια του. Γύρω από αυτά τα δύο πρότυπα παιδικής ηλικίας δημιουργείται ένα νομοθετικό πλαίσιο προστασίας από την κοινωνία με βασικούς υπευθύνους τους γονείς.

2 β. Θεωρητικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας με στοιχεία σημειωτικής

Σύμφωνα όμως με τους θεωρητικούς της λογοτεχνίας, η λογοτεχνία, συμπεριλαμβανομένης της ποίησης, ασκεί κριτική στους κυρίαρχους λόγους και ιδεολογίες, ακόμα και ενόσω τους αναπαράγει, και είναι εν δυνάμει ανατρεπτική. Όπως είπαμε, η ανάλυση των ποιητικών κειμένων στην παρούσα εργασία θα ξεκινήσει από την εκ του σύνεγγυς ανάγνωση της ποιητικής μορφής και γλώσσας. Επίσης, θα αξιοποιηθούν στοιχεία από τη θεωρία της επιτελεστικότητας και της πρόσληψης της λογοτεχνίας. Ειδικότερα, θα επιχειρήσουμε να εντοπίσουμε τον «εννοούμενο αναγνώστη» στα υπό μελέτη κείμενα, ένα «πρόσωπο» κλειδί, που φανερώνει την ιδεολογία του κειμένου δηλαδή το πώς πρέπει, ιδανικά, ο αναγνώστης να ανταποκριθεί στο κείμενο, να το κατανοήσει και να υιοθετήσει τις ιδέες του.

Ο εννοούμενος αναγνώστης είναι κατασκευή του ποιητή στο κείμενο και ενσαρκώνει μια κοινωνική ιδεολογία και το ανάλογο σύστημα αξιών της. Το ποιητικό υποκείμενο είναι δημιούργημα πολλών επιρροών κοινωνικών, πολιτικών και προσωπικών αρχικά του ποιητή και εν συνεχεία του αναγνώστη. Αναμφίβολα λοιπόν, η κοινωνιολογία υπεισέρχεται στην θεωρία της λογοτεχνίας και κατά συνέπεια σχηματίζονται «λόγοι» στα κείμενα, που μεταφέρονται στον «εννοούμενο αναγνώστη». Αυτοί οι λόγοι είναι ντυμένοι με ιδεολογίες που «βάζουν» ή καλύτερα «προσκαλούν» τον αναγνώστη σε μια θέση υποκειμένου. Όπως ισχυρίζεται ο φιλόσοφος Louis Althusser (1918-1990), η ιδεολογία αποτελεί καθοριστικό στοιχείο της κοινωνικής πραγματικότητας και ασκεί κριτική στον διαχωρισμό ιδεολογίας και κοινωνικής πραγματικότητας. Σύμφωνα με τον Michael Benton², στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας, δύο είναι τα βασικά ερωτήματα: Ποιο είναι το εννοούμενο παιδί-αναγνώστης που εγγράφεται στο κείμενο και πώς αποκρίνονται στο κείμενο τα πραγματικά παιδιά-αναγνώστες κατά τη διαδικασία της ανάγνωσης (Σηφάκη Ε. , Εισαγωγή στην θεωρία της λογοτεχνίας, σ. 19). Αυτά τα δύο ερωτήματα απασχόλησαν και τον Wolfgang Iser (1926-2007)³, που αντιτίθεται στην παραδοσιακή ερμηνευτική

² Ο Michael Benton και ο Geoff Fox (1992) αξιοποιούν στο έπακρο τις Θεωρίες για τον αναγνώστη, προκειμένου να εμπλουτίσουν τις πρακτικές προσφορές του λογοτεχνικού κειμένου στην τάξη [Michael Benton & Geoff Fox, Teaching Literature: Nine to Fourteen, (1985), Oxford, Oxford University Press, 1992]

³ Ο Wolfgang Iser γεννήθηκε στο [Marienberg](#) της [Γερμανίας](#). Οι γονείς του ήταν ο Paul και ο Else (Steinbach) Iser. Σπούδασε λογοτεχνία στα πανεπιστήμια της [Λειψίας](#) και του [Τούμπινγκεν](#) προτού

που προσπαθεί να ανακαλύψει το κρυμμένο νόημα του κειμένου και αντιμετωπίζει το νόημα ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης κειμένου- αναγνώστη, ως μία εντύπωση που πρέπει να βιωθεί και όχι ως ένα αντικείμενο που πρέπει να οριστεί. Το λογοτεχνικό κείμενο δεν συγκροτείται εξ ολοκλήρου ούτε από το κείμενο ούτε από την υποκειμενικότητα του αναγνώστη, αλλά από έναν συνδυασμό ή μια συγχώνευση των δύο (Σηφάκη Ε. , Εισαγωγή στην θεωρία της λογοτεχνίας, σ. 19). Το πρόβλημα με τη θεωρία του Iser είναι ότι εμπεριέχει μία ασάφεια: Κατ' αρχήν ο εννοούμενος αναγνώστης είναι εσωκειμενικός, διαμορφώνεται δηλαδή μέσα στο κείμενο ως δομικό στοιχείο του κειμένου. Από την άλλη μεριά, παραπέμπει και στον πραγματικό αναγνώστη, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει τη θέση του εννοούμενου αναγνώστη ως τον τρόπο για να «εισχωρήσει» στον κόσμο του κειμένου. Οπότε θεωρεί ότι ο κάθε αναγνώστης μπορεί να συνδεθεί με τον εννοούμενο αναγνώστη με διαφορετικό τρόπο: να ταυτιστεί μαζί του απόλυτα ή μόνο χαλαρά και υποθετικά, ή εν μέρει ή καθόλου, συναισθηματικά ή κριτικά, κλπ. (Σηφάκη Ε. , Εισαγωγή στην θεωρία της λογοτεχνίας).

Η ταύτιση του αναγνώστη με το ποιητικό υποκείμενο τον οδηγεί σε αναγνώσεις με τρόπο επιτελεστικό (performative). Ο αναγνώστης επιτελεί ένα λόγο, τον κάνει δικό του και έτσι γίνεται ο ίδιος το ποιητικό υποκείμενο. Όπως εξηγεί ο Jonathan Culler (2000, σ. 516), η λογοτεχνία είναι εξορισμού επιτελεστική, καθώς «πραγματώνει» υποκείμενα του λόγου δια του λόγου, ποιητικά υποκείμενα, μυθοπλαστικούς αφηγητές και ήρωες: το λογοτεχνικό έργο «δημιουργεί την πραγματικότητα που είναι το έργο, και οι γλωσσικές προτάσεις του επιτυγχάνουν κάτι συγκεκριμένο μέσα σε αυτό το έργο (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 117).

Ο ίδιος ο Foucault, στο πιο ώριμο έργο του «*Οι τεχνολογίες και οι Πρακτικές του εαυτού*», περιγράφει τον τρόπο που λειτουργούμε ως άνθρωποι εκτιθέμενοι σε κοινωνικές και προσωπικές αλλαγές. Μεγαλώνουμε μαθαίνοντας να χρησιμοποιούμε κάποιους λόγους που επιβάλει το κοινωνικοπολιτικό σύστημα και αυτοσχεδιάζουμε μέσα στα όρια μας. Η επανάληψη των λόγων μας επιτρέπει να τους χειριστούμε και να τους ανατρέψουμε. Έτσι εμφανίζονται οι εναλλακτικοί λόγοι που αποδομούν το

λάβει το [διδασκτορικό του](#) στα Αγγλικά στη [Χαϊδελβέργη](#) με διατριβή για την κοσμοθεωρία του [Χένρι Φίλντινγκ](#) (*Die Weltanschauung Henry Fieldings* , 1950). Ένα χρόνο αργότερα, ο Iser διορίστηκε ως εκπαιδευτής στη Χαϊδελβέργη και το 1952 ως βοηθός λέκτορας στο [Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης](#). Εκεί, ο Iser άρχισε να εξερευνά τη σύγχρονη φιλοσοφία και λογοτεχνία, γεγονός που εμβάθυνε το ενδιαφέρον του για διαπολιτισμική ανταλλαγή. Στη συνέχεια έδωσε διαλέξεις σε πολλά άλλα μέρη του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης της Ασίας και του Ισραήλ. Πέθανε στην [Κωνσταντία](#) .

δεδομένο και δημιουργούν το νέο. Συνειδητά ή ασυνείδητα μέσα από τις επιτελέσεις του εαυτού μας μπορούμε σιγά σιγά να τον αλλάξουμε. Τόσο το αφήγημα όσο και η ποίηση δεν προσφέρουν μια καταγραφή της «αλήθειας» των παιδιών , αλλά μια δυνατή ανακατασκευή του «κόσμου» των παιδιών από μια ορισμένη προοπτική και σκοπιά (Πεχτελίδης Ι. , ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, σ. 9).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΤΟ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

Η θεωρία του λόγου που θα αξιοποιηθεί και το ερευνητικό εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί για την ανάγνωση των ποιητικών κειμένων στηρίζεται στις θεωρητικές θέσεις του Foucault, οι οποίες αναλύονται στο έργο του «*Η Αρχαιολογία της Γνώσης*»⁴, με τον τρόπο, ωστόσο, που συστηματοποιεί την μέθοδο αυτή ο Δοξιάδης. Αυτό που πρόκειται πρακτικά να κάνουμε είναι να «χαρτογραφήσουμε» με την μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια το αντικείμενο ανάλυσης στην βάση συγκεκριμένων αναλυτικών αξόνων και να μεταχειριστούμε τον λόγο (τόσο τα γραπτά κείμενα, όσο και τις εικόνες) ως αντικείμενο, του οποίου θα επιδιώξουμε την συστηματική περιγραφή (Πεχτελίδης Ι. , Σημειώσεις 1 : αναπαραστάσεις για την παιδική ηλικία, 2012-13, p. 27).

Η συστηματική διερεύνηση του λόγου θα γίνει με βάση τους κατά Δοξιάδη τέσσερις άξονες λόγου οι οποίοι είναι :

1. Άξονας των Αντικειμένων

Στον άξονα των αντικειμένων, περιγράφονται όλα τα αντικείμενα που εμφανίζονται στον ποιητικό λόγο και γίνεται «διερεύνηση των σχέσεων του λόγου με τα εκτός λόγου» (Δοξιάδης, Ανάλυση λόγου Κοινωνικό - φιλοσοφική Θεμελίωση, 2008). Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η διερεύνηση της σχέσης του λόγου με την πραγματικότητα. Οι ποιητές αντλούν στοιχεία από την καθημερινότητα για να συνθέσουν τα ποιήματά τους.

Στην ανάλυση αυτού του άξονα μας απασχολεί ο αναφορικός χρόνος και χώρος των ποιημάτων, δηλαδή η εποχή και η χρονολογία στην οποία αυτά έχουν γραφεί, η ιστορία, η τοποθεσία και τα πολιτισμικά στοιχεία που αναφέρονται στον παιδικό λόγο αλλά και αυτά που υπάρχουν έξω από αυτόν. Τέλος, διακρίνεται η σχέση λόγου με την εξωτερική πραγματικότητα, δηλαδή , το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο της χώρας, τα δικαιώματα των παιδιών και των ενηλίκων, την κοινωνική τους θέση, τις πολιτισμικές συνήθειες και την καθημερινότητα των παιδιών.

2. Άξονας Εκφοράς του λόγου

Ο άξονας εκφοράς του λόγου χωρίζεται σε δύο επίπεδα τις εξωτερικές και τις εσωτερικές συνθήκες λόγου. Στο σημείο αυτό της ανάλυσης εντοπίζεται ποιος μιλάει στα ποιήματα. Οι εξωτερικές περιγράφουν τις υλικές συνθήκες που συνέβαλλαν στη δημιουργία του Ανθολογίου και κατ' επέκταση των ποιητικών κειμένων. Η ανάλυση ξεκινάει από τον τίτλο του ποιήματος και την θεματική στην οποία ανήκει. Διερευνώνται οι συνθήκες κατά τις οποίες δημιουργήθηκε το βιβλίο, σε ποιους αναφέρεται, ποιοι είναι οι συντελεστές, οι συγγραφείς και λαμβάνεται υπ' όψιν το κοινωνικό στάτους που έχουν. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο παίζει το έτος κυκλοφορίας του βιβλίου διότι θα εξεταστεί εάν επηρεάζονται οι προσθήκες των νέων ποιητικών κειμένων από τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες και αν έχουν σκοπό να επηρεάσουν τα υποκείμενα.

Στις εσωτερικές συνθήκες λόγου εξετάζεται η σχέση του υποκειμένου του ποιητικού κειμένου με τα υποκείμενα που απευθύνεται. Η σχέση δηλαδή του ποιητή – συγγραφέα με το παιδί και κατ' επέκταση με τους γονείς - εκπαιδευτικούς. Φαίνεται η θέση που τοποθετούνται τα παιδιά από τους ποιητές και έτσι συμπεραίνεται η ενεργητική ή παθητική στάση που καλλιεργείται στα συγκεκριμένα σύγχρονα ποιητικά κείμενα.

3. Άξονας Εννοιών

Σε αυτό τον άξονα εντοπίζουμε την κεντρική έννοια του λόγου που αναπαράγει ο συγγραφέας και γύρω από αυτή αναπτύσσεται το θέμα που αναπτύσσεται στο ποίημα. Συγκρίνουμε αυτό τον λόγο με τους άλλους λόγους που υπάρχουν για αυτή την έννοια και αναλύουμε το θέμα για το οποίο μιλάει το ποίημα. Κύριος στόχος λοιπόν είναι να εντοπιστεί η κεντρική έννοια, να εντοπιστούν τα νοήματα που έχουν δοθεί σ' αυτήν και να εντοπιστούν οι λόγοι που την πλαισιώνουν.

4. Άξονας Θεματικών

Στον τελευταίο άξονα καταγράφουμε τις θεωρίες που εμφανίζονται στα ποιήματα. Οι λόγοι που αναπτύσσονται συγκρίνονται με αυτούς που κυριαρχούν στην κοινωνία για τα παιδιά και την παιδική ηλικία. Εντοπίζεται το κυρίως θέμα του ποιήματος και τα δευτερεύοντα που προκύπτουν κατά την ανάλυση.

Ακολουθεί ανάλυση λόγου έξι σύγχρονων παιδικών ποιητικών κειμένων του «Ανθολογίου της Α' και Β' δημοτικού», που έχουν δημιουργηθεί και απευθύνονται σε παιδιά. Τα παιδιά είναι οι κύριοι αποδέκτες αυτών των λόγων , όμως , θα εξεταστεί και η πτυχή του χαρακτηριστικού των σύγχρονων μοντέλων ποιητικής γραφής, που είναι να μην απευθύνονται μόνο στα παιδιά αλλά και στους ενήλικες με σκοπό να αποτελεί πεδίο κριτικής σκέψης και δημιουργικής μάθησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

1^ο ΠΟΙΗΜΑ: «ΗΡΘΕ Η ΠΑΣΧΑΛΙΑ» ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

Το ποίημα του Χάρη Σακελλαρίου ανήκει στο λυρικό - ρητορικό μοντέλο ποιητικής γραφής και απευθύνεται σε ένα άτομο παιδικής ηλικίας, οπότε οφείλει να αναπτύσσεται με τρόπο που να είναι κατανοητό και εύληπτο καθώς και η γλώσσα να ντύνεται με απλά και ευδιάκριτα χαρακτηριστικά (Καρακίτσιος, 2006, σ. 101). Σε γενικές γραμμές αυτά τα ποιήματα ακολουθούν τις συμβάσεις της παραδοσιακής ποίησης των ενηλίκων και πατούν στα χνάρια των πρωτοπόρων της παιδικής ποίησης Πάλλη, Βιζυηνού, Παπαντωνίου και Ρώτα δίνοντας προτεραιότητα σε φόρμες και δεδομένα του παρνασισμού στην επεξεργασία του στίχου και της ομοιοκαταληξίας (Καρακίτσιος, 2006, σ. 101). Γίνεται ρεαλιστική απεικόνιση της φύσης και ακολουθεί συγκεκριμένο θέμα από το οποίο προσδιορίζεται χρησιμοποιώντας για την ανάπτυξη του συγκεκριμένες ρητορικές φόρμες (Καρακίτσιος, 2006, σ. 101). Η δομή του ποιήματος είναι αυστηρή, συμμετρική, με ισοδύναμες στροφές και ισοσύλλαβους στίχους (Καρακίτσιος, 2006, σ. 102). Οι ποιητές που εκπροσωπούν αυτήν την γραφή κρατούν τον παιδοκεντρισμό αλλά τον βελτιώνουν στηριζόμενοι στις νεότερες παιδαγωγικές αντιλήψεις και θεωρίες της εποχής τους (Καρακίτσιος, 2006, σ. 102). Στοχεύουν στην ανοιχτή επικοινωνία παιδιού – ενήλικα και επιλέγουν μια οπτική γωνία προσέγγισης των θεμάτων, η οποία σέβεται τις ιδιαιτερότητες και τις αδυναμίες κάθε παιδιού (Καρακίτσιος, 2006, σ. 102).

Λογοτεχνική ανάλυση ποιήματος και ανάλυση λόγου.

ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Αναφορικός χώρος και χρόνος του ποιήματος

Στον τίτλο του ποιήματος και σε κάθε στροφή εμφανίζεται η λέξη «Πασχαλιά» που προσδιορίζει το χρόνο του ποιήματος. Το ποίημα αναφέρεται στο Πάσχα, μια Χριστιανορθόδοξη γιορτή που γιορτάζεται τον μήνα Απρίλιο. Ο Απρίλιος είναι ανοιξιάτικος μήνας οπότε αμέσως ο αναγνώστης μεταφέρεται σε συγκεκριμένη διάθεση, περίσταση και εποχή. Όμως το τελευταίο δίστιχο μας μεταφέρει ακριβώς στην μέρα που αναφέρεται το ποίημα. Αυτή η μέρα είναι η Κυριακή του Πάσχα.

Παρατίθεται το απόσπασμα όπου δηλώνεται ο αναφορικός χρόνος:

«Ηρθε η Πασχαλιά!

Και τσουγγρίζει αυγά

Το μικρό παιδάκι»

Ο αναφορικός χώρος του ποιήματος φαίνεται να είναι η φύση την άνοιξη. Έχουμε αναφορές σε όλο το ποίημα, καθώς σε κάθε δίστιχο αναφέρεται η φύση και όλα τα έμβια στοιχεία της φύσης.

Παρατίθεται το απόσπασμα όπου δηλώνεται ο αναφορικός χώρος:

*«Λένε τα πουλιά πάνω
στα κλαδάκια...
λεν, όλο χαρά
και τα λουλουδάκια..
λέει καθώς κυλά
και το ποταμάκι...»*

Το ποίημα είναι ρομαντικό και εξυμνεί την φύση. Προσωποποιεί τα στοιχεία της φύσης «λένε τα πουλιά», «όλο χαρά τα λουλουδάκια», «λέει το ποταμάκι» για να προσελκύσει το ενδιαφέρον του παιδιού και να εξάψει την φαντασία του.

Χρησιμοποιεί την φύση και τις αισθήσεις για να μεταφέρει την εικόνα μιας πασχαλιάτικης μέρας. Συγκεκριμένα της Κυριακής του Πάσχα που έχει γίνει η Ανάσταση και όλοι με τις οικογένειές τους πάνε στην εξοχή να ψήσουν το αρνί. Αυτό είναι ένα πολιτισμικό στοιχείο ενός Χριστιανικού εθίμου της Ελλάδος. Αυτός ο λόγος είναι επιτελεστικός και προσδιορίζει την διάθεση και την κοινωνική ζωή του παιδιού. Η φράση «όλο χαρά» στοχεύει να καθορίσει την διάθεση που πρέπει να έχει το παιδί μια τέτοια μέρα. Όλη η φύση είναι χαρούμενη και συμμετέχει στην χαρά του. Αυτό βέβαια που δεν εξηγεί είναι το γιατί πρέπει να είναι χαρούμενο και γιατί στην φύση. Απλά μεταφέρει τις θρησκευτικές και κοινωνικές συνήθειες και συναισθήματα των Ελλήνων εκείνης της ημέρας.

Το παιδί εμφανίζεται αθώο όπως η φύση. Χαίρεται και παίζει όπως η φύση. Ο επιθετικός προσδιορισμός «μικρό» στο παιδάκι, καθώς και η κατάληξη «- ακι» για το παιδί τονίζουν την αθωότητα, την ξεγνοιασιά και την θέση του παιδιού στην κοινωνία. Προβάλλεται λοιπόν, μια στερεοτυπική εικόνα για το παιδί ως αθώου και ρομαντικού καθώς και μια συγκεκριμένη συμπεριφορά και κοινωνική ζωή παιδικής ηλικίας. Ο ποιητής κατασκεύασε ένα ποιητικό υποκείμενο, το μικρό παιδάκι την

ημέρα της Πασχαλιάς και το έδωσε στους αναγνώστες του με σκοπό να ταυτιστούν με αυτό το πρότυπο παιδιού. Στο τελευταίο τρίστιχο:

Ηρθε η Πασχαλιά!

Και τσουγγρίζει αυγά

Το μικρό παιδάκι.

Καθορίζεται η θέση του παιδιού την ημέρα εκείνη που είναι να χαιρέται όπως η φύση και να τσουγγρίζει τα αυγά. Αυτή η τοποθέτηση αμέσως κατηγοριοποιεί το παιδί ως αδύναμο, ανορθολογικού και ηλικιακά προσδιορισμένο για πράξεις περιορισμένες στην ηλικία του. Η συγκεκριμένη φυσικοποίηση της παιδικής ηλικίας συμβάλλει στην κοινωνική περιθωριοποίηση των παιδιών, στον αποκλεισμό τους από τις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων και, κατ' επέκταση, στο χαμηλό στάτους τους στην κοινωνία (Πεχτελίδης Ι. , Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας, 2015, σ. 46). Διαφαίνεται επίσης, ότι ο ποιητής δεν βάζει το παιδί να τσουγκρίσει τα αυγά γιατί γνωρίζει την συμβολική αξία της πράξης, αλλά μόνο για να παίζει και να χαρεί. Η παιδική ηλικία εδώ παρουσιάζει τα παιδιά να βρίσκονται σε ένα ελλειπτικό στάδιο και θα ολοκληρωθούν ως άνθρωποι μονάχα μέσα από την ενηλικίωσή τους (Πεχτελίδης Ι. , Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας, 2015, σσ. 46-47).

ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Σε αυτό το μέρος της εργασίας, θα πραγματοποιηθεί η ανάλυση με βάση τον άξονα τρόπων εκφοράς του λόγου, ο οποίος εμπεριέχει αφενός τις εξωτερικές συνθήκες εκφοράς όπως υλικές συνθήκες παραγωγής του βιβλίου, κάποια στοιχεία για τον συγγραφέα και αφετέρου τις εσωτερικές συνθήκες, όπως τον τρόπο αφήγησης του κειμένου, αφηγηματική δομή, τη γλώσσα που χρησιμοποιείται και την περιγραφή των χαρακτήρων.

Εσωτερικές συνθήκες λόγου

Για όλα τα ποιήματα που θα αναλυθούν οι εξωτερικές συνθήκες του λόγου είναι οι ίδιες. Το *Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων «Το δελφίνι»*, αναπλαισιώνει το ιδεολογικό και θεσμικό πλαίσιο των ποιητικών κειμένων που περιλαμβάνει. Το ανθολόγιο εκδόθηκε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και

Θρησκευμάτων με σκοπό την διδακτική του χρήση στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Παραθέτεται παράρτημα με βιογραφικά στοιχεία των ποιητών.

Ο Χάρης Σακελλαρίου έχει έντονες επιρροές από τους παραδοσιακούς ποιητές και ιδιαίτερα από τους δάσκαλους του, Παπαντωνίου και Πάλλη. Ένα κρίσιμο γνώρισμα της ποίησης του, είναι η ενσωμάτωση της σχολικής λογικής στα ποιήματά του. Ο ποιητής ακολουθεί μια διαδικασία γραφής που εξυπηρετεί άμεσα τις ανάγκες του παιδιού και έμμεσα τις ανάγκες του σχολείου. Οι ανάγκες του παιδιού έχουν να κάνουν με τον τρόπο γραφής που «πρέπει» να είναι απλός και κατανοητός σύμφωνα με τις αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού και τις ανάγκες του σχολείου. Το ποίημα είναι πλούσιο σε στιχουργικές ασκήσεις και ο ποιητής καταφέρνει να έχει ισορροπία θέματος και μορφής.

Εξωτερικές συνθήκες λόγου

Το ποίημα είναι τέλειο στιχουργικά, με πλούσιο λυρισμό, ευαισθησία και έντονο νατουραλισμό. Αποτελείται από τέσσερις τρίστιχες στροφές. Λυρική είναι η ποίηση που εκφράζει αισθήματα και ιδέες. Ο αφηγητής του νατουραλιστικού κειμένου «παρατηρεί» και «μελετάει» τους ήρωές του και τη συμπεριφορά τους όπως ο θετικός επιστήμονας το αντικείμενό του, από απόσταση και με μεγάλη προσοχή σε κάθε λεπτομέρεια. Προσπαθεί να αποδώσει τους ήρωές του ως συνδυασμούς χαρακτηριστικών που οφείλονται είτε στην κληρονομικότητα είτε το κοινωνικό περιβάλλον (Σηφάκη Ε. , Εισαγωγή στην θεωρία της λογοτεχνίας, 2015, p. 9). Έτσι και σε αυτό το ποίημα ο ποιητής παρακολουθεί από μακριά την σκηνή μιας πασχαλιάτικης ημέρας και την περιγράφει στο «μικρό» παιδί με σκοπό να μεταδώσει γνώση. Η γλώσσα είναι απλή και «παιδική». Χρησιμοποιεί λεξιλόγιο και εικόνες γνώριμες στα παιδιά για να μεταφέρει γνώση. Το ύφος και η ανάπτυξη του θέματος θυμίζουν σχήματα λαϊκού τραγουδιού γιατί είναι πλούσια σε επαναλήψεις, αντιθέσεις, προσωποποιήσεις και μεταφορές. Ο στίχος είναι Ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος. Ο τόνος της φωνής του είναι χαρούμενος και αυτό είναι και το μήνυμα που θέλει να μεταφέρει στον αναγνώστη.

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Οι πρωταγωνιστές του ποιήματος, είναι το παιδί, τα πουλιά που «μιλάνε» και ενημερώνουν ότι ήρθε η πασχαλιά και η άνοιξη και έφυγε ο χειμώνας, τα λουλούδια που χαίρονται δηλαδή ανθίσανε και είναι στην πιο όμορφη μορφή τους, το ποταμάκι που κυλά και «λέει» κι αυτό ότι ήρθε η πασχαλιά διότι έλιωσαν τα χιόνια. Τέλος, το «παιδάκι» που τσουγκρίζει τα αυγά χαρούμενο μέσα στο φυσικό τοπίο στο οποίο εναρμονίζεται πλήρως η αθωότητα της ψυχής του.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Οι λόγοι που εμφανίζονται στο ποίημα αφορούν στο παιδί, στην παιδική ηλικία, στην φύση και στην θρησκεία. Όλοι είναι στερεοτυπικοί και κυρίαρχοι κοινωνικά και πολιτιστικά. Το παιδί εμφανίζεται ως ρομαντικό και αθώο και ταυτίζεται με την φύση. Η ταύτιση με την φύση γίνεται ακριβώς για να τονίσει την αθωότητα και την καθαρότητα της ψυχής του παιδιού. Η παιδική ηλικία εμφανίζεται ως ιδιαίτερη και ξεχωριστή από αυτή των ενηλίκων και γι' αυτό η γλώσσα είναι παιδική και η κοινωνική του θέση στο θρησκευτικό γεγονός περιορισμένη στην «πρέπουσα» παιδική συμπεριφορά. Δηλαδή, το παιδί εκείνη την ημέρα πρέπει να χαιρέται και να παίζει όπως αρμόζει στην «ηλικία του». Δεν γίνεται καμία προσπάθεια για συμμετοχή του παιδιού στα κοινωνικά θρησκευτικά δρώμενα των ενηλίκων. Ο θρησκευτικός λόγος διέπει όλο το κείμενο διότι είναι το θέμα του ποιήματος. Δεν δίνονται άλλες επιλογές στο παιδί παρά μόνο ο Χριστιανικός λόγος. Τέλος, το ποίημα αναδεικνύει τον λόγο για την φύση. Οι ποιητές εμπνέονται από την φύση και έχει θέση συμπαραστάτη, φίλου, συναισθημάτων, αξιών, σκέψεων και κάθε είδους μορφών. Η φύση, η ζωή της υπαίθρου και το ελληνικό τοπίο κατέχουν σημαντική θέση στη λογοτεχνική παραγωγή. Άλλοτε ως σύμβολο κι άλλοτε ως σκηνικό δράσης, άλλοτε ως μεταφορά μιας συναισθηματικής κατάστασης κι άλλοτε ως φορέας υπέρτατων αξιών, η φύση έχει άπειρες αντανakλάσεις στην νεοελληνική λογοτεχνία και ποίηση.

Το θέμα είναι η Πασχαλιά, δηλαδή η Κυριακή του Πάσχα και Η Ανάσταση. Το ποίημα επιτυγχάνει να μεταφέρει στον αναγνώστη μια ευτυχισμένη οικογενειακή μέρα θρησκευτικής εορτής στην Ελλάδα και να δικαιολογήσει και τον τίτλο του «Ήρθε η πασχαλιά!». Το θαυμαστικό στο τέλος της πρότασης ενισχύει τον

θαυμασμό για αυτή την μέρα και το μουσικό και χαρούμενο ύφος του ποιήματος συμπληρώνουν στον τίτλο που επαναλαμβάνεται σε κάθε στροφή, την ευχάριστη διάθεση που πρέπει να νιώσει ο αναγνώστης για αυτή την μέρα. Πετυχαίνει τον διδακτικό σκοπό του που είναι να συνδυάσει την Κυριακή του Πάσχα και την Ανάσταση και την χαρά, την ελπίδα, το φως και την αθωότητα όλης της πλάσης. Όλα τα πλάσματα της φύσης γιορτάζουν την Ανάσταση.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Το κυρίως θέμα του ποιήματος είναι η «Πασχαλιά». Η ιδεολογία του ποιήματος είναι προσανατολισμένη και υπηρετεί την κοινωνικοπολιτική φωνή του σωστού ευυπόληπτου πολίτη. Οι επιμέρους θεματικές είναι η φύση, το παιδί και η κοινωνική του θέση. Η φύση ως πηγή ζωής και κάθαρσης και ο Χριστός ως σύμβολο αγάπης και αγιοσύνης ταυτίζονται με το παιδί που από την φύση του είναι αθώο και καλό σαν τους αγγέλους. Αυτοί οι μύθοι συνυπάρχουν κοινωνικά με άλλους που αντιτίθεται σε αυτήν την πεποίθηση, όπως τον μύθο για το άγριο παιδί και την χρήση της φύσης στην λογοτεχνία ως «παιδιάστικη». Όσο για τον Χριστιανικό λόγο, λόγω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που έχει πλέον ανοδική πορεία στην εκπαίδευση, υπάρχει έντονη συζήτηση και πολλές προσπάθειες για τον σεβασμό όλων των θρησκειών. Όπως θα δούμε στα επόμενα ποιήματα οι πιο σύγχρονοι παιδικοί ποιητές βρίσκουν τρόπο να συνδυάσουν τον κυρίαρχο λόγο με τον νεότερο αυτοσχεδιάζοντας μέσα στα προσωπικά και κοινωνικά τους όρια και ανατρέποντας το κατεστημένο.

2^ο ΠΟΙΗΜΑ: «ΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΕΡΑ» ΝΤΙΝΑ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

Το δεύτερο ποίημα που θα αναλυθεί λογοτεχνικά με την βοήθεια του ερευνητικού εργαλείου ανάλυσης λόγου είναι τα παιχνίδια του αγέρα της κ. Ντίνας Χατζηνικολάου και κατηγοριοποιείται στο λυρικό – ρυθμικό ποιητικό μοντέλο σύμφωνα με τον κ. Καρακίτσιο (Καρακίτσιος, 2006). Το πρόσθετο στοιχείο αυτού του μοντέλου που το ξεχωρίζει από το προηγούμενο είναι η παιγνιώδης διάθεση επικοινωνίας του ποιητή με τον αναγνώστη. Εκμεταλλευόμενος την έμφυτη αίσθηση του παιδιού για ρυθμό και μελωδία, δημιουργεί σκηνικά χαράς, γέλιου, κωμικών και απρόβλεπτων εκρήξεων. Εκτός από την αφήγηση κάποιας πραγματικότητας, δίνεται σημασία στις δυνατότητες του στίχου στη μουσική και ρυθμική διάσταση. Η αφήγηση απελευθερώνεται από τις αυστηρές γραμμές ανάπτυξης ενός θέματος με την μορφή αρχή – μέση – τέλος. Μεγάλη κατάκτηση για τον ποιητή και την τέχνη του αποτελεί η ιδιαιτερότητα του στίχου που απευθύνεται στο σώμα και στο αυτί του παιδιού.

Λογοτεχνική ανάλυση ποιήματος και ανάλυση λόγου.

ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο αναφορικός χώρος του ποιήματος είναι η αυλή του σπιτιού ενός κοριτσιού που έχει μια λεμονιά, ένα τραπέζι με πιάτα και ποτήρια, απλωμένα ρούχα και πουλιά. Λόγω της φύσης της ποιητικής τέχνης δεν αναφέρεται κάπου ρητά αλλά περιγράφεται με εικόνες και στιγμιότυπα σε όλο το ποίημα. Γίνονται χαρακτηριστικές αναφορές οικογενειακών στιγμιότυπων που ανήκουν σε μια γενιά παλιότερη και δεν είναι σίγουρο αν αναγνωρίζονται όλες, από τα νέα παιδιά λόγω αλλαγών στον σύγχρονο τρόπο ζωής. Τέτοιες είναι :

«μου βούτηξε το κέντημα από το χέρι

Και σκέπασε τον κοιμισμένο γάτο»...

«..Φτερούγισε το σάλι της γιαγιάς

Και να η μεταξωτή μου κορδέλα..»

«.. Κι η εφημερίδα, από' του παππού το χέρι..»

Το κέντημα έχει χαθεί στις μέρες μας σε σχέση με μια γενιά πριν, στην οποία ανήκει η ποιήτρια, που ήταν καθημερινή ασχολία των κοριτσιών και των μανάδων. Το «κέντημα» είναι πολιτισμικό στοιχείο της Ελλάδος και κοσμεί όλα τα σπίτια. Σήμερα έχει καθιερωθεί ως στοιχείο της παράδοσής μας. Το «κέντημα» ταυτίζεται με την γυναίκα και την κοινωνική της θέση. Ιστορικά οι γυναίκες δεν είχαν τα ίδια κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα με τους άντρες. Δεν έβγαιναν πολύ από το σπίτι, έφταναν σε ένα βασικό σημείο μόρφωσης και μετά προορίζονταν για γάμο. Κεντούσαν μόνες τους τα «προικιά» τους, τα οποία ήταν χειροτεχνήματα. Η εικόνα του κοιμισμένου γάτου στο μπαλκόνι ή αυλή του σπιτιού είναι πολύ κλασική και επαναλαμβάνεται σε φωτογραφίες, έργα τέχνης και λογοτεχνικά κείμενα. Γενικότερα η εικόνα που δίνει το ποίημα είναι μια κλασική καθημερινή οικογενειακή στιγμή. Στα νησιά και στα χωριά ακόμα μπορείς να δεις τέτοιες εικόνες ακόμα και εφημερίδα στου παππού το χέρι. Δυστυχώς η εφημερίδα έχει αντικατασταθεί από τον ψηφιακό λόγο και η εικόνα του «άντρα» παππού ή μπαμπά με την εφημερίδα στο χέρι έχει πλέον χαθεί. Τέλος, η ροζ κορδέλα είναι ένα ακόμα πολιτισμικό αντικείμενο που μας μεταφέρει μια γενιά πίσω που όλες οι «γυναίκες» μικρές και μεγάλες φορούσαν στα μαλλιά τους κορδέλες. Τέτοιες εικόνες βλέπεις στις παλιές ελληνικές ταινίες που ανήκουν στην εποχή του 1950-60'.

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ο αναφορικός χρόνος του ποιήματος είναι ένα φθινοπωρινό πρωινό. Η φύση συμμετέχει ενεργά στην ιστορία του ποιήματος και προσδιορίζει τον χρόνο του ποιήματος.

Απόσπασμα:

«Τρέλες που κάνει σήμερα τ' αγέρι!

Δέντρα, λουλούδια γίνανε άνω κάτω..»

Τα ρούχα τ' απλωμένα κούνια – μπέλα..

Φτερούγισε...

Και να η μεταξωτή μου η κορδέλα φιογκάκι στην κορφή της λεμονιάς..

Τι κέφια που 'χει σήμερα τ' αγέρι!

..ποτήρια σπάει, στα πιάτα μας βουτά...

Τρελό πουλί στα σύννεφα πετά..»

Λόγω του ότι οι γυναίκες απλώνανε πρωί τα ρούχα, κεντούσανε την ημέρα, η εφημερίδα διαβαζόταν το πρωί, και το πουλί το βλέπει να πετάει προσδιορίζεται ότι είναι μέρα και συγκεκριμένα πρωί.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η αφήγηση του κειμένου είναι πρωτοπρόσωπη ρεαλιστική γιατί παρουσιάζει με σαφή και πειστικό τρόπο γεγονότα της καθημερινής ζωής. Η αφήγηση είναι εξιστόρηση γεγονότων και ακολουθεί την εξής δομή: δίνει πληροφορίες για τους πρωταγωνιστές - ήρωες, το χώρο, το χρόνο, τις περιστάσεις και αναπτύσσεται ξετυλίγοντας την ιστορία της σιγά σιγά. Ο αφηγητής είναι και ο πρωταγωνιστής της ιστορίας. Η στάση του αφηγητή είναι υποκειμενική γιατί δεν αποστασιοποιείται αλλά μεταφέρει συναισθήματα, εικόνες και σχόλια από την δική του προσωπική ζωή. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι απλή και φιλική προς τα παιδιά. Περιέχει λέξεις που ανήκουν στο παιδικό λεξιλόγιο των παιδιών όπως την «κούνια – μπέλα», «φιογκάκι» για να τραβήξει το ενδιαφέρον τους και να τους διευκολύνει. Αυτό βέβαια ορίζει και το αναγνωστικό κοινό. Το πρώτο πρόσωπο επιτρέπει την ταύτιση του αναγνώστη – παιδί με τον ήρωα «κορίτσι». Επιτελείται η ταύτιση του κοριτσιού αναγνώστη με την ηρωίδα και κατά συνέπεια η αναπαραγωγή του γυναικείου προτύπου. Οι πρωταγωνιστές που εμφανίζονται στην ιστορία που αναπτύσσεται στο ποίημα, είναι το «κοριτσάκι» αφηγητής, η γιαγιά του, ο παππούς του, ο αγέρας, ο γάτος και το πουλί.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Σε αυτό το ποίημα συναντάμε στερεοτυπικές εικόνες και μύθους που αφορούν την γυναίκα και την κοινωνική της ζωή, τον άντρα και την κοινωνική του ζωή, την φύση με ανθρώπινη υπόσταση και το κορίτσι – παιδί. Η κεντρική έννοια του λόγου είναι η καθημερινή οικογενειακή στιγμή του πρωινού. Γύρω από αυτήν την έννοια αναπτύσσεται η ιστορία του ποιήματός μας. Η ποιήτρια περιγράφει ένα οικογενειακό στιγμιότυπο της καθημερινότητας έτσι όπως το έχει ζήσει και το ξέρει. Το κοριτσάκι είναι με τον παππού και την γιαγιά στην αυλή και παίρνουν πρωινό. Είναι μια μέρα με πολύ αέρα ο οποίος χαρακτηρίζεται ως «τρελός» και αναστατώνει τα πάντα. Την

ηρωίδα που κεντάει, την γιαγιά που απλώνει, τον γάτο που κοιμάται, τον παππού που διαβάζει εφημερίδα, την κορδέλα από τα μαλλιά της, τα ποτήρια και τα πιάτα στο τραπέζι και όλη την φύση καθώς αναφέρει πως «δέντρα και λουλούδια γίνανε άνω κάτω». Όλη η εικόνα μοιάζει να είναι φθινοπωρινή. Η φύση εδώ δεν αναφέρεται με τρόπο «παιδιάστικο» αλλά απεικονίζεται ρεαλιστικά. Αυτό είναι μια επιτυχία της ποιήτριας η οποία δεν προσπαθεί να αλλάξει την γλώσσα του ποιήματος για να προσαρμοστεί στην παιδική ηλικία. Το ποίημα μιλάει για ένα κορίτσι που παρατηρεί πως, το φαινόμενο της φύσης, ο δυνατός αέρας επιδρά στο περιβάλλον γύρω του. Η παρατήρηση και αίσθηση του θάμβους και της κατάπληξης είναι μια από της αρχές της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και αυτόματα δίνει στον αναγνώστη παιδί έναν τρόπο να διερευνήσει το περιβάλλον γύρω του.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Οι θεματικές που αναδύονται από αυτό το ποίημα είναι η Οικογένεια, το παιδί και η φύση. Γύρω από αυτές τις θεματικές αναπτύσσονται κι άλλες δευτερεύουσες όπως η γυναίκα και η θέση της στην κοινωνία και το σπίτι, Ο άντρας και η θέση του στην κοινωνία και το σπίτι, το παιδί και η θέση του στην κοινωνία και το σπίτι καθώς και η σχέση της φύσης με τον άνθρωπο. Σύμφωνα με τον Foucault, η αποδυνάμωση των γυναικών και των παιδιών αποκλείουν ένα μεγάλο μέρος του λαού και αυτό επιτυγχάνει το σκοπό της εξουσίας που είναι να ελέγχει τις μειονότητες που δημιουργεί.

3^ο ΠΟΙΗΜΑ: «Ο ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ ΜΟΥ» ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Το *Ανθολόγιο «Το Δελφίνι»*, είναι το σχολικό βιβλίο που διδάσκεται σήμερα στις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Το τρίτο ποίημα που θα αναλύσουμε, λέγεται «*Ο Υπολογιστής μου*» και έχει γραφτεί από την Θέτιδα Χορτιάτη μια πολυβραβευμένη συγγραφέας σύγχρονης παιδικής ποίησης. Τα ποιήματα της «*Ο υπολογιστής*» και η «*Προσευχή*» επιλέχθηκαν να μουν σε μια νέα και μια παλιά ενότητα του Ανθολογίου, την «Τεχνολογία» και την «Θρησκευτική ζωή». Είναι ευνόητο ότι η θεματική της τεχνολογίας δεν υποστηρίζεται από ποιήματα και ποιητές παραδοσιακής γραφής γιατί είναι κοινωνική εξέλιξη του 20^{ου} αιώνα. Τα Ελληνικά σχολεία του σήμερα, εκσυγχρονίστηκαν σε αυτόν τον τομέα και διαθέτουν υπολογιστές και καθηγητές υπολογιστών από την Α' κιάλας δημοτικού. Η θεματική της θρησκευτικής ζωής από την άλλη είναι μια βασική θεματική ιστορικά, που αντανακλά τις κοινωνικοπολιτικές και πολιτισμικές παραδόσεις του κράτους και της ζωής των πολιτών του.

Η σύγχρονη παιδική ποίηση και λογοτεχνία προσπαθεί να γεφυρώσει το χάσμα των θρησκευτικών επιλογών σεβόμενη την θρησκευτική παράδοση του τόπου. Σε αυτό το ποίημα συγκρούονται δύο ισχυροί λόγοι, ο Χριστιανικός και ο Θρησκευτικός. Η επιλογή σύγχρονων παιδικών ποιημάτων γίνεται με σκοπό να πλησιάσει και να προσελκύσει μικρούς και μεγάλους στον κόσμο της τεχνολογίας και της ελεύθερης πρόσβασης στην γνώση καθώς και στην Χριστιανοσύνη ως μια θρησκεία που αγκαλιάζει όλες τις θρησκείες. Στην συνέχεια θα γίνει ανάλυση λόγου με την χρήση των τεσσάρων αξόνων. Θα αναδειχθούν Κυρίαρχοι και εναλλακτικοί λόγοι, στερεότυπα, μύθοι και καθεστώτα αλήθειας που αφορούν στα παιδιά, στην παιδική ηλικία και την κοινωνική του ζωή.

Ποίημα 1^ο «*Ο υπολογιστής μου*»

Ο αναφορικός χώρος του ποιήματος είναι «ο κόσμος» όπως αναφέρεται στο ποίημα. Το θέμα του ποιήματος είναι ο υπολογιστής ή αλλιώς «μηχανή του κόσμου» τονίζοντας την παγκοσμιοποίηση της γνώσης. Το αντικείμενο αναφοράς δηλαδή, που

είναι ο υπολογιστής ανήκει και χρησιμοποιείται απο όλο τον κόσμο και δεν είναι προνόμιο λίγων. Βέβαια το βιβλίο αυτό παρότι δεν αναφέρεται ρητά μέσα στους στίχους, έχει συνταχθεί και προορίζεται για τα Ελληνικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης οπότε θα μπορούσαμε να πούμε πιο συγκεκριμένα ότι ο χώρος του ποιήματος είναι η σχολική τάξη των Ελληνικών σχολείων.

Παρατίθεται το απόσπασμα όπου δηλώνεται ο αναφορικός χώρος:

«Είναι άξιος βοηθός μου

Φίλη μηχανή του κόσμου»

Σε αυτό το δίστιχο χρησιμοποιούνται δύο λέξεις που στόχο έχουν να επηρεάσουν την κρίση του αναγνώστη καθορίζοντας την σχέση που πρέπει να έχει με τον υπολογιστή. Δείχνει την «πρέπουσα» σχέση που πρέπει να έχει το παιδί ή ενήλικας με τον υπολογιστή. Η κοινωνία προστάζει μια γενιά που για να είναι χρήσιμη και λειτουργική πρέπει να ξέρει, να έχει «φίλο» και «βοηθό» τον υπολογιστή.

Το πρώτο δίστιχο προσωποποιεί τον υπολογιστή με άνθρωπο και παρομοιάζει το ποντίκι του υπολογιστή με πραγματικό ποντίκι. Υπάρχει ήχος και μουσικότητα στην λέξη «τίκι – τίκι» και «ποντίκι». Εμφανίζεται μια ξένη λέξη με ελληνική γραφή, το «κομπιούτερ», ίδιας σημασίας με τον υπολογιστή αλλά ευρύτερα διαδεδομένη στο αναγνωστικό κοινό. Γίνεται χρήση της καθημερινής διαλέκτου των ανθρώπων για αμεσότητα και χιουμοριστική διάθεση. Ο στίχος έχει ρυθμό και γίνονται γλωσσικά παιχνίδια. Η ποιήτρια με παιγνιώδη τρόπο όπως αρμόζει στην φύση των παιδιών χρησιμοποιεί ήχους, εικόνες και παρομοιώσεις για να προσελκύσει το ενδιαφέρον των παιδιών στην εκμάθηση του υπολογιστή.

Παρατίθεται το απόσπασμα:

«Στον κομπιούτερ τίκι – τίκι

Γυροφέρνει το ποντίκι

Πάει με το δικό μου χέρι

Ψάχνω να ‘ βρω πόσα ξέρει»

Ο ανιμισμός θυμίζει παραδοσιακά μοντέλα γραφής που χρησιμοποιούν απλή γλώσσα γιατί απευθύνονται σε παιδιά. Όμως, ως αντίθεση αυτού έρχεται το δεύτερο δίστιχο που παρουσιάζει το παιδί ως αυτόνομο και κυρίαρχο του εαυτού του, ικανού να χρησιμοποιήσει μόνο του, τον υπολογιστή. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε ότι γεφυρώνονται ή συγκρούονται οι κυρίαρχοι λόγοι και τα στερεότυπα που κουβαλάει η συγγραφέας με τους εναλλακτικούς λόγους που προσπαθεί να περάσει μέσα από το ποίημα. Ο εναλλακτικός λόγος εδώ είναι η καταγραφή της «αλήθειας» των παιδιών. Δίνεται η οπτική της αληθινής ζωής τους και φαίνεται ξεκάθαρα η νέα εικόνα του σύγχρονου παιδιού και οι νέες επιταγές της κοινωνίας. Θεωρείται λοιπόν πιθανόν η ποιήτρια να χρησιμοποιεί στοιχεία παιδικότητας όχι με σκοπό να συντηρήσει το στερεότυπο του αθώου παιδιού αλλά για να εισάγει στοιχεία διγλωσσίας και ήχους λέξεων που έχουν διαπολιτισμική εκπαιδευτική διάσταση.

Το δεύτερο τετράστιχο ξεκινάει δίνοντας την ελευθερία στο παιδί αλλά και στον ενήλικα – γονιό να επιλέξει εάν θέλει να διδαχτεί μέσω υπολογιστή.

Παρατίθεται το απόσπασμα:

«Αν τα θέλω, μου μαθαίνει

Από μένα περιμένει»

Αμέσως μετά, στο επόμενο διάστιχο κατευθύνει τον αναγνώστη να το χρησιμοποιήσει «για το καλό του». Παρατίθεται το απόσπασμα:

«Καύσιμα του το μυαλό μου

Το γεμίζω για το καλό μου »

Διαφαίνονται οι κοινωνικές πρακτικές δηλαδή οι καθημερινές συνήθειες και συμπεριφορές που πρέπει να έχουν τα παιδιά της Α' και Β' δημοτικού. Οι κοινωνικές «πρακτικές» κρύβουν μια αναγκαστική συμμετοχή στην εκμάθηση υπολογιστών, αυτονόητη για όλα τα παιδιά του σχολείου. Παρουσιάζει στα παιδιά ποια είναι η «σωστή», «όπως πρέπει» συμπεριφορά τους και τα υποκινεί να την ακολουθήσουν συνειδητά για το καλό τους, παρότι είναι μια κατά βάση ασυνείδητη και κατευθυνόμενη επιλογή, χωρίς αντίλογο και εναλλακτικές.

Αποδέκτες αυτού του ποιήματος δεν είναι βέβαια μόνο τα παιδιά. Η γλώσσα και το μοντέλο γραφής είναι σύγχρονα και αποσκοπούν να αποτινάξουν το στερεότυπο της παραδοσιακής ποίησης που γραφόταν κάτω από την ομπρέλα του «κατάλληλο για παιδιά». Οι γονείς παίρνουν κι αυτοί τα ίδια μηνύματα διαβάζοντας με τα παιδιά τους το ποιητικό κείμενο και με γνώμονα την εμπιστοσύνη του ισχυρότερου, άρα και πιο φερέγγυου, υιοθετούν την γραμμή που προτείνεται στα αναγνωστικά για την κοινώς αποδεκτή ζωή των παιδιών τους και την δική τους «επιτυχία» ως γονείς. Στοχεύουν έτσι σε μία καλύτερη καθημερινότητα, αλλά και σε μία μετέπειτα καλή ζωή.

Η λέξη «καύσιμα» είναι ένα πολιτισμικό αντικείμενο που ανήκει στο λεξιλόγιο των ενηλίκων. Σε αυτή την στροφή γίνεται μια ωραία παρομοίωση των γνώσεων, με καύσιμα. Αν και η λέξη «καύσιμα» δεν χρησιμοποιείται από παιδιά δεν φοβάται να την γράψει και να την μοιραστεί με τα παιδιά. Τα αντιμετωπίζει ως πολίτες της κοινωνίας και δεν γράφει «παιδικά». Γίνεται εμφανής η χρήση του σύγχρονου μοντέλου γραφής κάνοντας χρήση γλωσσικών ποιητικών παιγνιδιών και άλογων στίχων. Αυτή η γραφή ταιριάζει στην σκέψη των παιδιών και βοηθάει το παιδί να κατανοήσει τον κόσμο έξω από το σχολείο αναμιγνύοντας πραγματικότητα και φαντασία. Ανοίγει νέες διόδους αντίληψης της πραγματικότητας με σκοπό να οδηγήσουν τον αναγνώστη σε μια άλλη θέαση του κόσμου και της ζωής (Καρακίτσιοι, 2006). Είναι εμφανές πως η ποιήτρια Θέτις Χορτιάτη δεν προσπαθεί να μιμηθεί ή να ταυτιστεί με την παιδική ηλικία αλλά ψάχνει την δική της κρυμμένη παιδικότητα και γράφει εμπνευσμένη από την μαγική, αυθόρμητη σκέψη των παιδιών, ανακαλύπτοντας την δική της δημιουργική έμπνευση.

Άλλο ένα αντικείμενο που αναφέρεται σκόπιμα στο ποίημα είναι η λέξη «καρδούλα» στο δίστιχο:

«Τάχα, θα μπορούσε η γνώση

Και καρδούλα να του δώσει»

Η λέξη «καρδούλα» είναι ένα πολιτισμικό αντικείμενο που παραπέμπει στο ψηφιακό λεξιλόγιο των παιδιών σήμερα. Τα σημερινά παιδιά συνηθίζουν να χρησιμοποιούν πολλά σύμβολα, εικονίδια «emoticon» στις καθημερινές γραπτές συνομιλίες τους μέσω κινητού τηλεφώνου. Τα εικονίδια αντικαθιστούν τις λέξεις. Στο

ποίημα γίνεται η χρήση της «ειδικής γλώσσας» που σκοπό έχει να δηλώσει την ρεαλιστική κατάσταση των κοινωνικών συνθηκών. Δεν αποφεύγεται η ιδιαίτερη συνθήκη κοινωνικοποίησης του σήμερα αντιθέτως χρησιμοποιείται για να προσελκύσει τον αναγνώστη και να τραβήξει το ενδιαφέρον του. Αυτό το ποίημα συνδέει το παιδί με την πολιτεία και τις ανάγκες της και δεν το αποκλείει από αυτήν.

Η αντίληψη μιας πραγματικότητας δεν έρχεται μόνο από τον λόγο αλλά και από την εικόνα που λαμβάνει ο εγκέφαλος και την ανάλυση που της δίνει ανάλογα με τα κοινωνικοπολιτιστικά χαρακτηριστικά του ανθρώπου δέκτη. Αυτό ακριβώς επιτυγχάνεται με την χρήση της λέξης «καρδούλα» που συνδέει έξυπνα δύο λόγους, τον ψηφιακό και αυτόν της κοινωνικής δικτύωσης και δημιουργεί λογοπαίγνιο. Η λέξη «καρδούλα», το σημαίνουν, έχει διαφορετικό σημαϊνόμενο από αυτό που πραγματικά σημαίνει η λέξη. Η σημασία διαμορφώνεται ανάλογα με τις συνθήκες του λόγου και τον ομιλητή. Στην περίπτωσή μας μεταφράζεται ως «αγαπημένο» και αυτό γίνεται αμέσως αντιληπτό στο κοινό που απευθύνεται. Ο λόγος της κοινωνικής δικτύωσης αντανακλά και επηρεάζει την κοινωνικοποίηση των παιδιών του σήμερα. Έχει εισχωρήσει τόσο βαθιά στην καθημερινότητα και την επικοινωνία τους, που οδήγησε σε αλλοίωση του συντακτικού λόγου. Το ποίημα όμως, καταφέρνει να χρησιμοποιήσει την λέξη «καρδούλα» χωρίς να αλλοιώσει τον πλούτο της γλώσσας και να προσελκύσει το ενδιαφέρον των παιδιών προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο συγγραφέας κάνει μια έμμεση υπόδειξη του «σωστού» λόγου διότι ενστερνίζεται και χρησιμοποιεί την «νέα» γλώσσα.

Τα αντικείμενα αυτά πολιτισμικά και ιστορικά, αποτελούν την συνέχεια του λόγου του ποιήματος και βρίσκονται εκεί για να τον συμπληρώσουν. Ο εναλλακτικός λόγος για τα παιδιά και την παιδική ηλικία που προωθείται στο ποίημα αμφισβητεί τον στερεοτυπικό και παράγει γνώση για τις συνθήκες διαβίωσης τους στο σχολείο και έξω από αυτό και τα παρουσιάζει ως ενεργητικά και όχι περιθωριοποιημένα. Αυτό βέβαια που θα αναλυθεί στην συνέχεια από την οπτική του κοινωνικού κονστρουξιονισμού, είναι κατά πόσο η νέα εικόνα του παιδιού και της παιδικής ηλικίας είναι θέλημα και κοινωνικός προβληματισμών των ιδίων και κατά πόσο μια ακόμα επιβολή της εξουσίας για τους «αποδεκτούς» πολίτες του σήμερα.

Όσον αφορά τον αναφορικό χρόνο, το ποίημα προσανατολίζεται στο σήμερα. Το *Ανθολόγιο* διδάσκεται στα σχολεία, το έτος 2021. Αναφέρεται στην σύγχρονη

ελληνική κοινωνία, παιδιά, γονείς και δασκάλους και αποτελεί διδακτικό εργαλείο. Έχει συνταχθεί με σκοπό την ένταξη του παιδιού στην κοινωνία μέσω των ιδεολογικών μηχανισμών του, όπως το σχολείο. Χρησιμοποιεί κοινωνικές πρακτικές για να δημιουργήσει υποκείμενα που ακολουθούν τις επιταγές της κυρίαρχης τάξης αλλά παράλληλα νιώθουν ότι το κάνουν με δική τους βούληση και κατά συνέπεια αισθάνονται υπεύθυνα των επιλογών τους.

ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΦΩΡΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Εσωτερικές συνθήκες λόγου

(Το ποίημα της «Ο υπολογιστής» έχει ρεαλιστικό αφηγηματικό χαρακτήρα και ακολουθεί το ηχορυθμικό μοντέλο γραφής. Σύμφωνα με την τυπολογία Τοντόροφ (Πεχτελίδης Ι. , Μεθοδολογία Ανάλυσης του Λόγου, 2020) στο συγκεκριμένο ποίημα παρατηρούμε, ότι ο τύπος της αφήγησης είναι υποκειμενικός δηλαδή ο αφηγητής συνδέεται με τον ήρωα και παρακολουθεί τη υπόθεση από την δικιά του πλευρά. Ο ακροατής ακολουθεί τον ήρωα και μαζί του μαθαίνει τις εξελίξεις της ιστορίας. Το εγώ του αφηγητή και πρωταγωνιστή συγχωνεύονται μέσα σε ένα αφηγούμενο Εγώ. Είναι γραμμένο στο πρώτο πρόσωπο θέλοντας να πέτυχει την αμεσότητα και την ταύτιση με τον αναγνώστη. Δύσκολα ξεχωρίζει κανείς το κείμενο του αφηγούμενου υποκειμένου, δηλαδή του συγγραφέα (Πεχτελίδης Ιωάννης, 2012, σ. 114). Προσωποποιούνται ο υπολογιστής και το ποντίκι παίρνοντας θέση δευτερευόντων χαρακτήρων στην ιστορία. Οι φωνές των χαρακτήρων ισχυροποιούνται και ο λόγος τους ακούγεται δυναμικά. Η πλοκή εκτυλίσσεται σε φυσικό χρόνο και ο χώρος είναι το γραφείο του υπολογιστή.

Το ηχορυθμικό μοντέλο ποιητικής γραφής ακολουθεί δύο βασικούς άξονες τη πλήρη ανάπτυξη των ηχητικών , μουσικών και ρυθμικών διαστάσεων της γλώσσας και τη πλήρης υποταγή του νοήματος (του σηματομένου) στο σημαίνον και στη μορφή. Το ποίημα μετατρέπεται σε ένα παιχνίδι ήχων και υφολογικών μορφικών σχημάτων επικουρούμενων από τις τεχνικές των γλωσσικών παιγνιδιών. Είναι συχνή και ευδιάκριτη η τεχνική των γλωσσικών παιγνιδιών. Δημιουργείται η αίσθηση ότι το ποίημα είναι μια συνεχής εναλλαγή ήχων και λεκτικών ευρημάτων (Καρακίτσιος, 2006, σ. 223). Αναπτύσσεται ένα συγκεκριμένο θέμα που είναι η γνώση μέσω της χρήσης υπολογιστή. Υπάρχει ανάλογη ηχητική και μορφική επεξεργασία του στίχου.

το έργο της καθίσταται απολαυστικό για το παιδί, καθώς έχει μια μοναδική ικανότητα να παγιδεύει το κτύπο και το σφυγμό της καρδιάς των νεαρών αναγνωστών της, και να κάνει τη μελωδία, όπως στο ποίημα που ακολουθεί (Αναγνωστόπουλος, 2008, 65).)

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ο κύριος λόγος γύρω από τον οποίο αναπτύσσονται οι δευτερεύοντες είναι αυτός της τεχνολογικής κατάρτισης. Το ποίημα δεν αναπαράγει στερεοτυπικούς μύθους για ο παιδί ή για το «φύλο» του. Η γλώσσα είναι σύγχρονή και δεν φοβάται να εισάγει νέες λέξεις βγάζοντας τα παιδιά από το κοινωνικό περιθώριο της χαμηλής νοημοσύνης. Η νέα εικόνα του σύγχρονου παιδιού είναι αυτή του ανεξάρτητου, ικανού και προοδευτικού. Αυτός ο εναλλακτικός λόγος για το παιδί και την παιδική ηλικία αναπαράγεται από την ποιήτρια και μεταφέρεται επιτελεστικά μέσω της ταύτισης του αναγνώστη με τον ήρωα. Παρακολουθούμε μια προσπάθεια πολιτειότητας του παιδιού που σκοπό έχει να το εισάγει ομαλά στην κοινωνία.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Η κύρια θεματική είναι η τεχνολογία και συγκεκριμένα η εκμάθηση χειρισμού υπολογιστή. Γύρω από αυτή αναπτύσσονται θεματικές όπως η παγκοσμιοποίηση της γνώσης, η ελευθερία της μάθησης και ο σύγχρονος μαθητής. Αυτές οι θεματικές δέχονται κριτική από κοινωνικά στρώματα που δεν έχουν ακόμα ενστερνιστεί και αποδεχτεί την νέα εποχή της μάθησης.

4^ο ΠΟΙΗΜΑ : «ΠΡΟΣΕΥΧΗ» ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο αναφορικός χώρος του ποιήματος είναι η γωνιά του σπιτιού, συνήθως το κρεβάτι ή το εικονοστάσιο. που βρίσκεται το εικόνισμα της παναγίας και τα παιδιά κάνουν την προσευχή τους πριν κοιμηθούν.

Απόσπασμα:

*«Παναγία μου, Παναγίτσα,
Που έχεις το Χριστό αγκαλίτσα...»*

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ο χρόνος του ποιήματος είναι παροντικός και φαίνεται να είναι μια προσευχή που κάνει ο αφηγητής για όλα τα παιδιά του κόσμου.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Εξωτερικές συνθήκες λόγου

Το ποίημα η «προσευχή» έχει ισορροπία μορφής και περιεχομένου κα αναπτύσσει το θέμα του φυσιολογικά σαν να είναι μύθος. Η φόρμα του θυμίζει τα παραδοσιακά μοντέλα γραφής. Η οπτική γωνία αυτού του ποιήματος είναι αυτή του παιδιού και επιχειρεί να μιμηθεί την παιδική ματιά θεώρησης της πραγματικότητας. Θυμίζει πού το λυρικό – ρητορικό μοντέλο γραφής που ακολουθεί ήπιες στιχουργικές μορφές και έχει λυρισμό και ρεαλισμό. Είναι πρωτοπρόσωπη αφήγηση και επιτρέπει στον αναγνώστη να υιοθετήσει την φωνή της ποιήτριας. Αποτελείται από τέσσερα δίστιχα με ομόηχες λέξεις και πλούσια ομοιοκαταληξία που δημιουργούν συνηχήσεις και παρηχήσεις. Λειτουργεί μελωδικά χάρις στο άψογο μέτρο και μοιάζει με προσευχή. Η γλώσσα είναι προσιτή και προσανατολισμένη στην ηλικιακή κατηγορία του αναγνώστη που απευθύνεται δηλαδή πρώτη σχολική ηλικία.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Το ποίημα αρχίζει με έκκληση στην Παναγία και θυμίζει προσευχή. Ο τίτλος είναι «προσευχή» οπότε είναι σίγουρο ότι και η ίδια η ποιήτρια ήθελε να

δημιουργήσει ένα ποίημα που να είναι πολύ κοντά στο μέτρο μιας προσευχής. Δίνεται λοιπόν η εικόνα της Παναγίας που έχει τον Χριστό αγκαλιά, ως μωρό, και αμέσως επιτυγχάνει να δημιουργήσει μια γνωστή εικόνα στα μάτια των παιδιών και των ενηλίκων που είναι Η εικόνα της Παναγίας που κρατάει τον Χριστό. Αυτή η εικόνα μας μεταφέρει ασυνείδητα στην γονατιστή στάση ενός παιδιού μπροστά στο εικόνισμα που έχει κλειστά τα μάτια και κάνει την προσευχή του. Μια πολύ γνωστή εικόνα και στα σχολικά Αναγνωστικά. Η Παναγία ως γυναίκα και μάνα, σύμβολο της μητρότητας ενσωματώνει το λόγο περί θηλυκότητας και δημιουργείται ταύτιση με το κορίτσι – αναγνώστη. Η ταύτιση του αναγνώστη με τον λόγο της θηλυκότητας γίνεται επιτελεστικά μέσα από την αφήγηση του ποιήματος. Ο αναγνώστης γίνεται ο αφηγητής και ταυτίζεται με κάθε λόγο του.

Απόσπασμα:

«Παναγία μου, Παναγίτσα,

Που έχεις το Χριστό αγκαλίτσα...»

Το ποίημα - προσευχή συνεχίζει ταυτίζοντας το παιδί με τον Χριστό συνεπώς με την αγνότητα, αθωότητα και αγγελική του φύση. Εδώ αναπαράγεται ένας ακόμα λόγος – μύθος που αφορά την εικόνα του παιδιού, αυτός του αθώου παιδιού. Όλα τα παιδιά της γης πρέπει να προστατεύονται ως φορείς μοναδικότητας την οποία καλούνται να ανακαλύψουν με την βοήθεια των ενηλίκων. Ένα ακόμα στοιχείο που εμφανίζεται σε αυτό το στίχο και όχι τυχαία είναι η αναφορά στα παιδιά όλης της γης και όχι μόνο της Ελλάδας. Αυτό το χαρακτηριστικό συμπληρώνεται στο επόμενο δίστιχο και αποδομώντας τον κυρίαρχο Χριστιανικό λόγο δημιουργεί έναν νέο. Αυτός είναι ο διαπολιτισμικός λόγος που αποτελεί και στόχο των σύγχρονων ποιητών.

Απόσπασμα:

«Πάρε στη χρυσή ποδιά σου

Τα παιδιά της γης κοντά σου»

Το επόμενο δίστιχο συμπληρώνει την διαπολιτισμική διάσταση του προηγούμενου καθώς χαρακτηρίζει όλες τις φυλές «Άσπρα, κίτρινα, μαυράκια» και τις κάνει μια που είναι τα «αθώα παιδιά». Δημιουργείται λοιπόν, μια παραλλαγή λόγου και επιτελείται το ανοιχτό μυαλό και η καρδιά για όλα τα παιδάκια της γης. Η

έννοια του λόγου που αναδύεται εδώ είναι ότι όλα τα παιδιά είναι αδέρφια του Χριστού, δηλαδή οικογένεια. Αυτός ο λόγος συμπίπτει με τον Χριστιανικό. Παρότι φαίνεται σαν να καλεί όλα τα παιδιά να ασπαστούν την Χριστιανοσύνη για να είναι καλά, το νόημα του ποιήματος δεν είναι αυτό. Το ποίημα παρουσιάζει το σύμβολο της μητρότητας την Παναγία για να διδάξει την αγάπη προς όλους του ανθρώπους της γης.

Απόσπασμα:

«Άσπρα, κίτρινα, μαυράκια

Όλα του Χριστού αδελφάκια»

Η επίκληση γίνεται στην μάνα – Παναγία που έχει στην αγκαλιά της όλα τα παιδιά και τα προσέχει όπως τον γιό της. Τοποθετεί όλα τα παιδιά του κόσμου στην αγκαλιά της και δίπλα στον γιό της αναδημιουργώντας την εικόνα της, ως Μάνα όλου του κόσμου.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Το ποίημα αν και είναι στην θεματική περιοχή του *Ανθολογίου* «θρησκευτική ζωή», γιατί αποτελεί μια προσευχή προς την Παναγία, είναι ουσιαστικά ένα ποίημα ειρήνης και φιλίας. Το κύριο θέμα είναι η μητρότητα. Γύρω από αυτό υπεισέρχονται και άλλοι λόγοι όπως ο λόγος του αθώου παιδιού, της Χριστιανοσύνης ως εναγκαλιστής όλων των θρησκειών, της θηλυκότητας, της ειρήνης και τέλος ο αντιρατσιστικός λόγος. Αυτή η προσέγγιση της θρησκείας ταιριάζει στην διαπολιτισμική εκπαίδευση, η οποία σεβόμενη την κυρίαρχη θρησκεία της χώρας φιλοξενίας, δεν φοβάται να γνωρίσει και να αγκαλιάσει και όλες τις υπόλοιπες.

5^ο ΠΟΙΗΜΑ : «ΟΤΑΝ ΚΑΝΟΥΜΕ ΠΟΛΕΜΟ» ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑ
ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο χώρος του ποιήματος είναι η γη. Το ποίημα μιλάει για τον πόλεμο που γίνεται στην γη από τους ανθρώπους.

Απόσπασμα:

*«Όταν κάνουνε πόλεμο
η γη έχει πονόλαιμο...»*

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ο χρόνος του ποιήματος δεν αναφέρεται ρητώς. Μιλάει για τον πόλεμο στην γή γενικά, όποτε κι αν έγινε ή θα γίνει.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΚΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Εξωτερικές συνθήκες λόγου

Ο ποιητής έχοντας έντονη αίσθηση της σάτιρας και της παρωδίας καταφέρνει να αποφορτίσει την σκοτεινή πλευρά του θέματος που είναι ο πόλεμος. Χρησιμοποιεί μεταφορές, ομοηχίες και ομοιοκαταληξίες για να παρομοιάσει την γή με άνθρωπο που είναι άρρωστος και πρέπει να πάρει ένα χάπι για να γίνει καλά. Μια πολύ έξυπνη μεταφορική εικόνα και παρομοίωση που είναι γνώριμη σε όλους μικρούς και μεγάλους. Παρατηρούμε ποιητικά γλωσσικά παιχνίδια που αρχίζουν από το γράμμα «Π» της λέξης «πονόλαιμος» και στον επόμενο στίχο επιλέγονται λέξεις του ίδιου γράμματος για να ολοκληρώσουν το νόημα όπως «πόνος» και «πόλεμος».

Απόσπασμα:

*«...Ενάντια στον πονόλαιμο
Στον πόνο και τον πόλεμο...»*

Το ποίημα διέπεται από χιούμορ και κωμικά στοιχεία για να αποδοθεί το σκληρό θέμα του πολέμου όσο το δυνατόν περισσότερο ελεύθερα χωρίς διδακτικότητα. Αποτελείται από δίστιχα και υπάρχει ρυθμός και έντονα παιχνίδια ομοιοκαταληξίας.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Προσεγγίζεται με ξεχωριστό και χιουμοριστικό τρόπο ένα τεράστιο κοινωνικό πρόβλημα που δεν αφορά μόνο την Ελλάδα και τους Έλληνες αλλά όλη την ανθρωπότητα. Επιτυγχάνεται η διαπολιτισμική προσέγγιση με τρόπο διασκεδαστικό και ελαφρύ παρότι προσεγγίζει θέματα δύσκολα και άκαμπτα για την σύγχρονη κοινωνία. Ο λόγος περί Πολέμου και Ειρήνης είναι δύσκολο να συμπεριληφθεί εκπαιδευτικά στις μικρές ηλικίες. Ο τρόπος ποιητικής γραφής του ποιητή είναι τόσο κοντά στα παιδικά γνωρίσματα σκέψης όπως φαντασία, αίσθηση του χιούμορ, περιπέτεια και καθημερινότητα που αμέσως γίνεται προσιτή στον αναγνώστη – παιδί και έτσι καταφέρνει να εξάψει την περιέργειά του για την νέα λέξη και την έννοιά της. Τα παιδιά δεν θεωρούνται πια αθώα αλλά ικανά να ασχοληθούν με τόσο σοβαρά προβλήματα όπως ο πόλεμος, να επεξεργαστούν, να κρίνουν και να εκφράσουν την άποψή τους για το θέμα. Διευρύνονται οι ορίζοντες της σκέψης και αγγίζεται η πολυειότητα της εκπαίδευσης. Το ποίημα του κ. Μαρίνου αγγίζει ένα θέμα που προβληματίζει πολλούς νέους μαθητές που ήρθαν στην χώρα μας εγκαταλείποντας τις δικές τους χώρες που είχαν πόλεμο. Είναι ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού που θέλει να προσεγγίσει ένα τόσο σοβαρό θέμα με όμορφο και ήπιο τρόπο χωρίς να πληγώσει. Ο λόγος για τον πόλεμο και την ειρήνη είναι εναλλακτικός καθώς χωρίς να θίγει άσχημα περιστατικά πολέμου και να μεταφέρει εικόνες πόνου, καταφέρνει να εξηγήσει και να σχηματίσει την έννοια του πολέμου και της ειρήνης.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Το θέμα του ποιήματος είναι ο πόλεμος. Γύρω από αυτό το θέμα αναπτύσσονται και νέες θεματικές όπως η ειρήνη. Η ειρήνη περιγράφεται ως το αντίδοτο του πολέμου – πονόλαιμου και του πόνου που προκαλεί. Γίνεται μια παρομοίωση του πολέμου με πόνου στο λαιμό κάτι που είναι γνώριμο στα παιδιά και της ειρήνης με ασπιρίνη που καταπραΰνει τον πόνο του λαιμού. Ο τρόπος αυτός των παρομοιώσεων και μικρών παραβολών είναι αρκετά εύπεπτος, διδακτικός και αρκετά διαδεδομένος στην κοινωνική ζωή, συνεπώς γνώριμος σε μικρούς και μεγάλους. Ένα άλλο θέμα που υπεισέρχεται είναι ο πλανήτης «γη» που καταστρέφεται από τα χέρια των ανθρώπων που κάνουν πόλεμο. Η γη δίνει την φωνή της στον άνθρωπο, σε στιγμές πόνου και δυστυχίας, όπως όταν έχει πόλεμο και ζητάει την βοήθεια του για να γίνει καλά. Το ποίημα λέει ξεκάθαρα πως η ευθύνη για τον πόλεμο είναι των ανθρώπων. Αυτό φαίνεται στον πρώτο και τελευταίο στίχο.

Απόσπασμα:

*«Όταν κάνου**VE** πόλεμο..*

Άνθρωποι , πέστε ΕΙΡΗΝΗ.»

Ο ποιητής ενημερώνει τους αναγνώστες ότι τα «παιδιά» της, πονάνε και κλαίνε όταν γίνεται πόλεμος. Ο ποιητής παρομοιάζει με την καρδιά της γης, τα παιδιά όλου του κόσμου και με τον λαιμό της γης, όλους τους ενήλικες ανθρώπους που ζουν πάνω της.

Απόσπασμα:

«...Πονάει η καρδιά της

Κα κλαίνε τα παιδιά της...»

Το αντίδοτο του πολέμου είναι γνωστό στους ανθρώπους αλλά εκείνοι επιλέγουν αν θα το πάρουν η όχι. Η γή κάνει έκκληση στους ανθρώπους να πάρουν το αντίδοτο και να την προστατεύσουν, αυτή και τα παιδιά της. Τέλος ένας ισχυρός λόγος που αναπτύσσεται παράλληλα με το κυρίως θέμα είναι η μητρότητα. Η «γή» παρομοιάζεται με την μητέρα όλων των ανθρώπων. Αυτός είναι ένας στερεοτυπικός λόγος που επαναλαμβάνεται από τον ποιητή αλλά επιτελεστικά οδηγείται στην παραλλαγή του λόγου και δημιουργεί έναν νέο πιο σύγχρονο. Ο νέος λόγος παρομοιάζει την γή ως μητέρα προστάτιδα των αδυνάτων, δηλαδή των παιδιών της γης και πληγωμένη, πονεμένη και κουρασμένη από τα υπόλοιπα μεγάλα «παιδιά» της. Στο τελευταίο δίστιχο ο ποιητής κάνει έκκληση σε όλους τους ανθρώπους μικρούς και μεγάλους να ασπαστούν την ειρήνη και να προστατεύσουν τον πλανήτη τους και τα παιδιά τους. Υπενθυμίζει πως φάρμακο για τον πόνο που νιώθουμε υπάρχει και δίνει ελπίδα σε όλες τις πονεμένες ψυχές.

6° ΠΟΙΗΜΑ : «Η ΟΔΟΝΤΟΒΟΥΡΤΣΑ» ΛΙΑΝΑ ΑΡΑΝΙΤΟΥ / ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΥ : ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ

ΑΞΟΝΑΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

Ο χώρος του ποιήματος είναι το μπάνιο του σπιτιού και συγκεκριμένα το ποτηράκι που μπαίνει η οδοντόβουρτσα.

Απόσπασμα:

«Μια οδοντόβουρτσα σκληρή μέσα στο

Ποτηράκι, ...»

Η τελευταία στροφή είναι σαν υπογραφή του αφηγητή.

«Η δολιότριχη οδοντόβουρτσα από το ποτηράκι.»

ΑΝΑΦΟΡΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ο αναφορικός χρόνος του ποιήματος δεν αναφέρεται ρητά στο ποίημα αλλά εννοείται από την ιδιότητα του αντικειμένου, δηλαδή της οδοντόβουρτσας. Συνεπώς, θα μπορούσε να είναι είτε πρωί, είτε βράδυ.

Το ποίημα ανήκει στην κατηγορία Limerics, Ληρολογήματα ή Λιμερίκια. Είναι ένα ξενότροπο ποιητικό είδος με αυστηρές συμβάσεις μορφής και περιεχομένου που έρχεται κατευθείαν από την πλούσια παράδοση της αγγλικής παιδικής λογοτεχνίας του 19 ου αιώνα (Καρακίτσιος, 2006, σ. 267). Στην Ελλάδα πρώτος Ο Γιώργος Σεφέρης δημοσίευσε στίχους στην φόρμα του limerick. Στην δεκαετία του '80 η Λιάνα Αρανίτου η ποιήτρια αυτού του παιδικού ποιήματος δημοσιεύει στίχους που υπακούουν στην αυστηρή φόρμα και στις υποχρεωτικές συμβάσεις (Καρακίτσιος, 2006, σ. 268).

Το λημερίκι είναι πεντάστιχο στιχούργημα με στίχους που ομοιοκαταληκτούν στο σχήμα: ο 1^{ος} με τον 2^ο και τον 5^ο, ο 3^{ος} με τον 4^ο. Το μέτρο είναι ανάπαιστος (υυ-) με

συχνές παραβιάσεις στον τελευταίο στίχο. Ο πρώτος, ο δεύτερος και ο πέμπτος είναι τρίμετροι, δηλαδή περιέχουν το ανάπτυγμα τριών ολοκληρωμένων αναπαιστικών μέτρων και αποτελούνται από εννιά συλλαβές, ο τρίτος και ο τέταρτος είναι πιο σύντομοι και συνήθως δίμετροι, με δύο ανεπτυγμένα αναπαιστικά μέτρα και έξι συλλαβές (Καρακίτσιος, 2006, σ. 268). Στο πρώτο εννιασύλλαβο στίχο παρουσιάζεται ο ήρωας που είναι η οδοντόβουρτσα. Ο δεύτερος στίχος πάλι εννιασύλλαβος παρουσιάζει ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του ήρωα το οποίο είναι ότι βαρέθηκε να βουρτσίζει τα δόντια του αφέντη της (Καρακίτσιος, 2006, σ. 268). Ο τρίτος και τέταρτος στίχος περιγράφουν σύντομα το πάθημα της οδοντόβουρτσας και ολοκληρώνεται η περιπέτεια. Ο τελευταίος στίχος είναι μια παραλλαγή του πρώτου, με τον οποίο συνδέεται νοηματικά, και περιλαμβάνει ένα σύνθετο επίθετο για την οδοντόβουρτσα που είναι η νέα λέξη ΔΟΛΙΟΤΡΙΧΗ. Γίνεται ένα γλωσσικό παιχνίδι νεολογισμών. Το ποιητικό κείμενο είναι αφηγηματικό και γραμμένο σε γλώσσα που απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και δεν διστάζει να φέρει νέες λέξεις που δεν είναι στο λεξιλόγιο των παιδιών. Η σύνθεση επιθέτου μέσα από τα χαρακτηριστικά του ήρωα είναι ένα γραμματικό στοιχείο που βοηθάει τα παιδιά να μάθουν να διαβάζουν και να συνθέτουν σύνθετες λέξεις. Έχει διάχυτο χιουμοριστικό πνεύμα και αναφέρεται σε μια καθημερινή πράξη των παιδιών. Οι ήρωες είναι η οδοντόβουρτσα που προσωποποιείται, το σκουλήκι των δοντιών που κι αυτό προσωποποιείται και ο αφέντης. Αυτή η λέξη αν και είναι ξένη στα παιδιά γίνεται κατανοητή από το νόημα και έτσι εισάγεται και μια νέα λέξη στο λεξιλόγιο τους. Παρότι είναι γραμμένο σε τρίτο ενικό πρόσωπο σε κάποιο σημείο περιλαμβάνει και ευθύ λόγο θυμίζοντας θεατρικό έργο.

ΑΞΟΝΑΣ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ο κύριος λόγος του ποιήματος είναι ο λόγος περί υγιεινής των δοντιών. Παρότι το ποίημα βρίσκεται στην θεματική ενότητα της φαντασίας και περιπέτειας και πράγματι απευθύνεται στην φαντασία των παιδιών και η ιστορία που διαδραματίζετε μιλάει για περιπέτεια ενός ήρωα, ο λόγος που κυριαρχεί είναι αυτός της υγιεινής του στόματος. Οι μυθοπλαστικές ιστορίες πάντα είχαν μεγάλη απήχηση στα παιδιά γιατί μοιάζουν με τον τρόπο που σκέπτονται και βλέπουν τα πράγματα. Μέσα από τέτοιες ιστορίες μπορούν να αναπτυχθούν θέματα που αφορούν την καθημερινότητα των παιδιών και να γίνουν αντιληπτά στα παιδιά με τρόπο εύπεπτο και προσιτό.

ΑΞΟΝΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Το κυρίως θέμα που θίγεται στο ποίημα αυτό είναι η υγιεινή των δοντιών. Γύρω από αυτό αναπτύσσεται μόνο μία θεματική που αφορά τις υποχρεώσεις του παιδιού προς τον εαυτό του, δηλαδή η φροντίδα και η αγάπη του εαυτού του. Αυτό βέβαια έχει και συνέχεια διότι η φροντίδα του εαυτού μας είναι παράλληλα και σεβασμός για τον διπλανό μας. Επομένως, η θεματική που υπεισέρχεται στον λόγο περί υγιεινής είναι ο σεβασμός σε μένα και τον διπλανό μου. Αυτή είναι μια βασική αξία που πρέπει να ξεκινάει από το σπίτι και να έρχεται στο σχολείο. Το ποίημα αναφέρει ρητά ποια θα είναι η επίπτωση της παραμέλησης του εαυτού μας.

Απόσπασμα:

«Τα δόντια σάπισε του τα ώστε να μην με θέλει!»

Το σάπισμα των δοντιών είναι το αποτέλεσμα μιας τέτοιας παραμέλησης και βέβαια ως επακόλουθο έρχεται η κοινωνική αποξένωση λόγω ντροπής και η κακή υγεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Η ανάλυση λόγου των ποιημάτων του ανθολογίου μας βοήθησε να ερευνήσουμε σε βάθος τον κυρίαρχο λόγο που μεταφέρει το κάθε ποίημα ανάλογα με το θέμα του, καθώς και τους λόγους που υπεισέρχονται σ' αυτόν. Αυτοί οι λόγοι κουβαλούν στερεοτυπικές εικόνες, μύθους και αλήθειες για τα παιδιά, την παιδική ηλικία, την γυναίκα, τον άντρα, την φύση στην λογοτεχνία και την ποίηση, την οικογένεια, την τεχνολογία, την θρησκεία, τον πόλεμο και τον άνθρωπο. Πολλοί από αυτούς τους λόγους αλλάζουν, όταν οι ποιητές εμφανίζουν και νέους λόγους εναλλακτικούς για το θέμα το οποίο αναπτύσσουν στην ιστορία τους. Ο Foucault και ο Sigmund Freud υποστηρίζουν πως το υποκείμενο δεν είναι απόλυτα κύριο του εαυτού του αλλά υπακούει σε δυνάμεις που βρίσκονται πέρα από την συνειδητή του εμπειρία (Ανδρουλιδάκης Κώστας, 2008, σ. 213).

Οι ποιητές κατασκευάζουν το υποκείμενο του λόγου και οι αναγνώστες ταυτίζονται μαζί του επιτελεστικά. Ο λόγος αυτός είναι ισχυρός και προέρχεται από βαθιά ριζωμένα στερεότυπα στις συνειδήσεις όλων. Παρατηρούμε, σε αυτό το σημείο, πολλά κοινά σημεία ανάμεσα στην επιτελεστικότητα και τη θεωρία του Μισέλ Foucault για τις πρακτικές του εξουσιαστικού λόγου. Όπως έχουμε ήδη δει, ο λόγος διαμορφώνει το αντικείμενο (εν προκειμένω τις ταυτότητες) για το οποίο μιλά. Ο ίδιος ο Foucault δεν χρησιμοποίησε ποτέ τον όρο επιτελεστικότητα, αλλά όπως παρατηρεί και ο Stewart Hall (2000, σ. 26), την περιγράφει: μπορούμε να ισχυριστούμε ότι οι λογοθετικές πρακτικές που επεξεργάζεται ο Foucault, κυρίως οι λεγόμενες πρακτικές και τεχνολογίες του εαυτού, είναι επιτελεστικές (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 124).

Η μεταδομιστική θεωρία ανάλυσης λόγου αποδεικνύει ότι η γλώσσα έχει δικούς της κανόνες και περιορισμούς που έχουν την δύναμη να καθορίσουν την σκέψη και την έκφραση των ατόμων. Όπως μας εξηγεί ο ύστερος Foucault στα τελευταία γραπτά του κάνει μια θεμελιώδη μετατόπιση και παρουσιάζει μια ενιαία θεωρητική προοπτική των προηγούμενων τριών μεθοδολογικών θεωριών του. Της αρχαιολογίας της γνώσης, της γενεαλογίας της εξουσίας και της ανάλυσης των διαδικασιών υποκειμενοποίησης. Η έννοια του εαυτού στο ύστερο έργο του Michel Foucault, καθιστά το άτομο ως ηθικό υποκείμενο, δια μέσου τεχνικών του εαυτού (techniques de soi), οι οποίες του παρέχονται για το σκοπό αυτό (Τζανάκης, 2020, p.

56). Διαμορφώνει μια πιο θετική εννοιολόγηση των ατόμων ως δυναμικών δραστών που έχουν την ικανότητα να διαπλάθουν τον εαυτό τους και να δημιουργούν νέες δυνατότητες στην ζωή τους (Ανδρουλιδάκης Κώστας, 2008, σ. 223). Υπό το πρίσμα αυτής της θεώρησης θα σχολιάσουμε τα αποτελέσματα της ανάλυσης λόγου των ποιητικών κειμένων.

Το πρώτο ποίημα «*Ηρθε η πασχαλιά*», του Χάρη Σακελλαρίου, κατασκευάζει ένα ποιητικό υποκείμενο αναπαράγοντας μια στερεοτυπική εικόνα για το παιδί, αυτή του αθώου παιδιού. Γίνεται παραλληλισμός της ομορφιάς και αγνότητας της φύσης με το παιδί και η φύση παρομοιάζεται με άνθρωπο καθώς παρουσιάζονται ζώα και φυσικά στοιχεία να μιλούν αντί να κελαηδούν, θροΐζουν και λάμπουν. Αυτή η παρομοίωση είναι γνωστή στα παιδιά από τα παραμύθια και αμέσως γίνεται κατανοητή και προσιτή. Το γεγονός αυτό δημιουργεί σχέση ομοιότητας με την εικόνα του αθώου παιδιού, τονίζοντας ακόμα περισσότερο την εκ του φυσικού αγνότητα και ομορφιά του παιδιού. Ο χώρος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης έχει επαναπροσδιορίσει την φύση στην ποίηση και της δίνει νέο ρόλο που σκοπό έχει να δυναμώσει την σχέση της με τον άνθρωπο. Η λογοτεχνία με οικοκριτική ματιά δεν απαξιώνει την φύση αλλά αντιθέτως τονίζει την οικολογική σημασία που έχει η ενδυνάμωση του δίπολου, άνθρωπος – φύση. Υπό αυτή την οπτική, η παρότρυνση του παιδιού να αφουγκραστεί το περιβάλλον γύρω του με όλες τις αισθήσεις είναι και η βάση για την νέα περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η φύση λοιπόν, εμφανίζεται ως συνοδοιπόρος του παιδιού- αναγνώστη που μέσω της ενσυναίσθησης νιώθει την υπόσταση της, ισάξια με του ανθρώπου και μαθαίνει να την θαυμάζει και να την σέβεται.

Το ποίημα έχει θρησκευτικό θέμα που είναι η «Πασχαλιά» δηλαδή η μέρα του Πάσχα. Ο ποιητής αναπτύσσει το θέμα μέσα από τα μάτια ενός παιδιού της δικής του οπτικής. Η παιδική ηλικία του παιδιού είναι καθορισμένη να είναι μέσα σε όρια που το καθιστούν ανήμπορο να κατανοήσει τις συνήθειες των ενηλίκων. Αυτή η θέση το αποξενώνει από τις κοινωνικές πρακτικές και το βγάζει στο περιθώριο με την δικαιολογία της αθωότητας του που παραπέμπει σε άγνοια. Ο αναγνώστης γίνεται ο δέκτης και συνεχιστής αυτής της ουσιοκρατικής εικόνας για το παιδί και την κοινωνική του ζωή. Σε αυτό το σημείο βέβαια πρέπει να τονιστεί ότι σύμφωνα με το Foucault ο δέκτης επεξεργάζεται την εικόνα που του δίνεται σε σχέση με το ιστορικό

κοινωνικό περίγυρο και τις ηθικές προβληματοποιήσεις. Η δομή της υποκειμενικότητας του δέκτη- αναγνώστη αλλάζει από άτομο σε άτομο, αλλά εκτίθεται στις ίδιες τεχνικές που κατατείνουν στην τροποποίησή του.

Τέλος, ο θρησκευτικός λόγος είναι ένας από τους πιο ισχυρούς λόγους για κάθε κράτος. Είναι λογικό μέσα σε ένα Ανθολόγιο διδακτικό βιβλίο να υπάρχει, διότι πρέπει να εξηγήσει τα ήθη και τα έθιμα που ζουν και βιώνουν τα παιδιά κατά την κοινωνική τους ζωή. Το Πάσχα παραπέμπει στην Χριστιανοσύνη που είναι η κυρίαρχη θρησκεία της Ελλάδος και είναι λογικό να περιγράφεται από Έλληνες ποιητές στο Ανθολόγιο που προορίζεται για τα ελληνικά σχολεία. Το γεγονός όμως πως η προσφυγιά και η μετανάστευση, αυτές οι δύο μορφές ξεριζωμού των ανθρώπων, αποτελούν πλέον κομμάτι της ελληνικής πραγματικότητας και των ελληνικών σχολείων έφερε στην επιφάνεια την διαπολιτισμική εκπαίδευση κι έναν νέο λόγο για την θρησκεία στο τελευταίο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Προτείνεται μια νέα τοποθέτηση που σεβόμενη την κυρίαρχη θρησκεία, αφήνει περιθώρια ύπαρξης και στις άλλες. Η θρησκευτική ιδεολογία λοιπόν δεν διαχωρίζεται από την κοινωνική πραγματικότητα και μέσω του σχολείου και των διδακτικών εγχειριδίων μεταφέρεται στον αναγνώστη.

Στο δεύτερο ποίημα «*Τα παιχνίδια του αγέρα*» της κ. Ντίνας Χατζηνικολάου, το παιδί και η φύση είναι πάλι στο επίκεντρο της ιστορίας. Σε αυτό το ποίημα όμως η φύση συμμετέχει μέσα από την παρατήρηση του παιδιού και αυτό συμφωνεί με την νέα περιβαλλοντική τάση, της οικοκριτικής. Η φύση σε αυτό το ποίημα δεν δανείζεται ανθρώπινα στοιχεία απλά περιβάλλει το κορίτσι που το παρατηρεί και το περιγράφει. Η νέα περιβαλλοντική εκπαίδευση δίνει βαρύτητα στην ενδυνάμωση της σχέσης των παιδιών με την φύση που πρέπει να είναι βιωματική μέσω της παρατήρησης και της αίσθησης του θάμβους και της κατάπληξης. Αυτό ακριβώς συμβαίνει στην ηρωίδα. Η κατασκευή μιας τέτοια εικόνας για την σχέση του παιδιού με την φύση μεταφέρεται μέσω της ταύτισης στον αναγνώστη και επιτελεστικά αφομοιώνεται από αυτόν.

Η οικογενειακή στιγμή που περιγράφεται μέσα από εικόνες στο ποίημα, ανήκει σε παλιότερη γενιά ανθρώπων και κοινωνικής ζωής. Αυτό φαίνεται από τα αντικείμενα που επιλέγει η ποιήτρια να χρησιμοποιήσει στην περιγραφή της όπως η εφημερίδα στα χέρια του παππού, η ροζ κορδέλα στα μαλλιά του κοριτσιού, το σάλι

της γιαγιάς και τέλος το κέντημα που είναι κατ' εξοχήν αντικείμενο και τέχνη μιας άλλης εποχής. Αυτό συμβαίνει διότι ο ποιητής μεταφέρει τις δικές του αναμνήσεις που ανήκουν σε μια εποχή με διαφορετικούς κυρίαρχους κοινωνικοπολιτικούς λόγους. Το πρότυπο του άντρα φαίνεται καθαρά μέσα από την εικόνα ενός γέρου άντρα που διαβάζει εφημερίδα, ενώ η γριά γυναίκα απλώνει ρούχα και φτιάχνει πρωινό. Η θέση του άντρα και της γυναίκας στην κοινωνία περνάει έμμεσα μέσα από τους στίχους και τις αναμνήσεις της συγγραφέως στον αναγνώστη. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο που δεν υπάρχει πουθενά η εικόνα μιας γιαγιάς να διαβάζει εφημερίδα ενώ ο άντρας της απλώνει ρούχα και φτιάχνει πρωινό. Αυτά τα στερεότυπα και η ουσία τους, καθορίζουν αλγοριθμικά το «τι είναι» και ποιο είναι το νόημά τους.

Η ανάλυση λόγου μας οδήγησε στα ίδια σημεία που δομούν τον λόγο περί της «θηλυκότητας» και της «αρρενωπότητας». Στο ποίημά αυτό δεν εμφανίζονται εναλλακτικοί λόγοι για ανατροπή των πατριαρχικών «λόγων» και των μηχανισμών εξουσίας. Η κοινωνική θέση του άντρα και της γυναίκας και τα δικαιώματά τους αποτελούν πλέον ριζωμένες πεποιθήσεις που η φεμινιστική ιδεολογία προσπαθεί να αποφυσικοποιήσει.

Τέλος, το κορίτσι, η ηρωίδα του ποιήματος παρουσιάζεται να κεντάει στην αυλή του σπιτιού της γιαγιάς και του παππού. Άλλο ένα ριζωμένο στερεότυπο που θέλει την γυναίκα σπίτι, να μην δουλεύει, να φτάνει μέχρι την βασική εκπαίδευση και να κεντάει τα προικιά της για να παντρευτεί. Αυτός είναι και ο μοναδικός προορισμός της. Η γυναίκα έχει δεχτεί την ισχυρότερη κοινωνική περιθωριοποίηση καθώς και υποβίβαση των δικαιωμάτων της. Φαίνεται να είναι υποχείριο κοινωνικών και αντρικών υποχρεώσεων χωρίς δικαιώματα. Δεν έχει δική της φωνή. Οι λόγοι περί «θηλυκότητας» συμβάλλουν στην αποκάλυψη και ανατροπή των πατριαρχικών «λόγων» και των μηχανισμών εξουσίας που αυτοί πραγματώνουν και διαιώνίζουν (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015). Κατά συνέπεια η αίσθηση αυτή της «θηλυκότητας» ή της «αρρενωπότητας» είναι ένα είδος ψευδαίσθησης, γιατί δεν είναι αποτέλεσμα της φύσης ή της βιολογίας, αλλά αποτέλεσμα μιας «παράστασης» που δίνει το σώμα. Πιο αναλυτικά, το φύλο εξαρτάται από συνεχείς κι επαναλαμβανόμενες «παραστασιακές επιτελέσεις» (Σηφάκη Ε. , Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία, 2015, σ. 124).

Το κορίτσι της ιστορίας προετοιμάζεται για να γίνει ένα ακόμα «πρότυπο» γυναίκας. Η παιδική του αθωότητα δεν το αφήνει να αντιληφθεί την αδικία που υφίσταται, αλλά η συγγραφέας μεταφέροντας την «καταπιεσμένη» παιδικότητα που νιώθει κάνει συνεργό τον αγέρα και καθώς της παίρνει το κέντημα από το χέρι και την κορδέλα από τα μαλλιά και την απελευθερώνει από το πρόωρο βάρος των υποχρεώσεων. Αμέσως το κορίτσι, νιώθει ελεύθερο να παίζει, να παρατηρήσει και να αισθανθεί την φύση γύρω της. Επιτέλους, είναι αποδεσμευμένη από υποχρεώσεις και συμμετέχει «στα παιχνίδια του αέρα» που της φτιάχνουν το κέφι.

Στο τρίτο ποίημα, «*Ο υπολογιστής μου*» της κ. Χορτιάτη Θέτιδας, το θέμα είναι ο υπολογιστής και τα οφέλη του στην αναζήτηση της γνώσης. Ο κύριος λόγος του ποιήματος είναι ο τεχνολογικός. Η σύγχρονη κοινωνία σε αντίθεση με την παλαιότερη έχει μεγάλη τεχνολογική πρόοδο η οποία αγγίζει όλες τις ηλικίες. Ο υπολογιστής είναι απαραίτητο εργαλείο για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Τα παιδιά από το νηπιαγωγείο και ακόμα νωρίτερα ξέρουν να χρησιμοποιούν κινητό και τάμπλετ. Αυτό είναι λογικό επόμενο της έκθεσης που έχουν σε αυτό το ερέθισμα από μικρή ηλικία σε σχέση με παλαιότερα. Η εικόνα της εκπαίδευσης των γυναικών στην κοινωνία της κ. Χατζηνικολάου έχει αλλάξει άρδην στο ποίημα της κ. Χορτιάτη. Το ποίημα αρχικά δεν απευθύνεται σε «φύλο» παιδιού ή ενηλίκου αλλά γενικά στα παιδιά και τους ενήλικες. Η πρόσβαση στην γνώση είναι ίδια για όλους και μάλιστα άκρως απαραίτητη καθώς πλέον τα παιδιά ετοιμάζονται για έναν κόσμο όπου δουλεύουν άντρες – γυναίκες το ίδιο.

Η γλώσσα είναι προσιτή και κατανοητή μεν αλλά με απώτερο σκοπό δε, να εισαγάγει νέες ξένες λέξεις και να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη για κάτι τόσο δύσκολο και άγνωστο. Η έκφραση που χρησιμοποιείται στο ποίημα «για το καλό μου», αναφέρεται στην κοινωνική προσαρμογή των παιδιών και δεν έχει τόσο κατευθυντικό χαρακτήρα. Χωρίς να φοβηθεί τον νέο λόγο της κοινωνικής δικτύωσης, όταν λέει «και καρδούλα να του δώσει», τον χρησιμοποιεί για να προσεγγίσει το θέμα από την οπτική του παιδιού. Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία έχουν πλέον πολύ καλή σχέση με το κινητό η το τάμπλετ και συνεχώς θέλουν να το επεξεργάζονται. Μεγαλύτερη εντύπωση από όλα τους κάνουν τα ψηφιακά αυτοκόλλητα, όπως η καρδούλα. Το παιδί κατασκευάζεται ως ανεξάρτητο και λογικό, ικανό να χρησιμοποιεί τον υπολογιστή μόνο του για να αναζητήσει την γνώση. Αυτός ο λόγος

καταρρίπτει τους κυρίαρχους που έχουμε δει έως τώρα και φέρνει έναν νέο εναλλακτικό και απελευθερωτικό. Παρ' ότι θα λέγαμε ότι πάλι κατευθύνει προς αυτή και μόνο την κατεύθυνση χωρίς να δίνει εναλλακτικές, παρ' όλα αυτά εναρμονίζεται με τις κοινωνικές προσταγές και απλά παρουσιάζει την πραγματικότητα, την αλήθεια της πολιτείας στα παιδιά. Δεν τα αποκλείει από την πραγματική ζωή και τις απαιτήσεις της αλλά τα εισάγει σε αυτήν. Τα παιδιά αλλά και ο κάθε αναγνώστης ταυτίζεται μέσω της επιτελεστικότητας με τον ήρωα που δεν έχει ούτε συγκεκριμένο φύλο, ούτε χρώμα, ούτε θρησκεία, ούτε κοινωνική τάξη και δημιουργεί μια νέα κατασκευή παιδιού, ενήλικα, πρόσφυγα κτλ. που είναι κράμα βιωμάτων, επιρροών και προσμίξεων. Αυτή είναι εικόνα του σύγχρονου παιδιού μέσα από το ποίημα της κ. Χορτιάτη «*Ο υπολογιστής*».

Στο τέταρτο ποίημα, «*η Προσευχή*» της κ. Χορτιάτη Θέτιδας, ο αναγνώστης διαβάζει μια προσευχή που παρακαλεί τη Παναγία να αγκαλιάσει όλα τα παιδιά της γης με την ίδια στοργή και αγάπη όπως τον ίδιο τον Ιό της τον Χριστό. Επιτελείται η ταύτιση του αναγνώστη με τον Χριστό ως παιδιού και του κοριτσιού με την μητρότητα. Η Παναγία εμφανίζεται ως σύμβολο μητρότητας και αγάπης. Αυτός είναι ένας στερεοτυπικός θρησκευτικός λόγος που όμως στην συνέχεια παραλλάσσεται από την ποιήτρια που εύστοχα περιγράφει ως «παιδιά» όλα τα παιδιά του κόσμου είτε είναι άλλου φύλου, άλλου χρώματος, άλλης εθνικότητας και άλλης θρησκείας. Η ποιήτρια λοιπόν, για να οδηγηθεί στον εναγκαλισμό όλων των θρησκειών και πολιτισμών κατασκευάζει μια νέα εικόνα για την Χριστιανοσύνη. Η Παναγία αγκαλιάζει όλα τα παιδιά σαν δικά της παιδιά. Σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται ο λόγος περί «Ειρήνης» καθώς και ο αντιρατσιστικός λόγος. Αυτή η προσέγγιση πλησιάζει πολύ την διαπολιτισμική προσέγγιση εκπαίδευσης και ταιριάζει απόλυτα στην σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα. Αυτή η παραλλαγή μέσω της ταύτισης με τον αφηγητή οδηγεί στην επιτέλεση του ανοιχτού μυαλού της ενότητας και του σεβασμού του «άλλου».

Επιτελεστικά μεταφέρεται και η ανάλογη ιδεολογία που αποδομεί το δεδομένο και δομεί συνειδητά κάτι νέο που αντιτάσσεται στο κυρίαρχο. Η φωνή του αφηγητή γίνεται φωνή του αναγνώστη, που προσπαθεί να ταυτιστεί και να ενσωματώσει αυτήν την φωνή στις μέχρι τότε επιρροές του. Η κοινωνία και η πολιτική του κράτους αναγνωρίζοντας την ανάγκη για αλλαγή της ιδεολογίας του

λαού για τον «άλλο», τον διαφορετικό, τον πρόσφυγα, τον μετανάστη επιλέγει το ποίημα αυτό για να μεταφέρει την οικουμενικότητα της κυρίαρχης θρησκείας του κράτους. Η οικουμενικότητα υπερβαίνει τα στενά «εθνικά όρια» χωρίς όμως και να καταργεί εμφανίζοντας έναν υπερτοπικό χαρακτήρα. Αυτός ακριβώς είναι και ο τρόπος να γεφυρωθεί το χάσμα των θρησκειών και γενικότερα των διαφορών των ανθρώπων σεβόμενοι και την δική μας αλλά και τις άλλες πολιτισμικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις.

Στο πέμπτο ποίημα, «*όταν κάνουμε πόλεμο*» του κ. Γιώργου Μαρίνου, συναντούμε τον λόγο περί «ειρήνης» και «πολέμου». Γίνεται μια πολύ εύστοχη παρομοίωση της γης με άνθρωπο, του πολέμου με αρρώστιας και της Ειρήνης με ασπιρίνης. Η χρήση παρομοιώσεων εξυπηρετεί τον σκοπό της παιγνιώδους προσέγγισης ενός πολύ σοβαρού θέματος. Ο πόλεμος είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που όπως πολύ σωστά αναφέρεται στο ποιητικό κείμενο δημιουργείται από τον άνθρωπο και έχει αντίκτυπο πάλι στον άνθρωπο. Τα παιδιά είναι τα αθώα θύματα του πολέμου. Ο πόνος που δέχονται είναι τόσο δυνατός που μένει για πάντα στην καρδιά τους. Το ποίημα αυτό έρχεται να μιλήσει για τον πόλεμο στα παιδιά, δίνοντας ένα μήνυμα ελπίδας. Ο παιγνιώδης τρόπος ανάπτυξης του θέματος, επιτρέπει την αναφορά σε κάτι τόσο τραγικό χωρίς να προκαλέσει δυσάρεστες μνήμες, εικόνες και συναισθήματα στον αναγνώστη. Αγγίζει όλα τα παιδιά της τάξης διδακτικά αλλά και συναισθηματικά διότι υπόσχεται φάρμακο ενάντια στον πόνο και στον πόλεμο μια ασπιρίνη που την λένε ειρήνη. Ο ποιητής κατασκευάζει έναν εναλλακτικό λόγο για το παιδί το οποίο εμφανίζεται να είναι ικανό να μάθει και να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα. Δεν φοβάται να μιλήσει στα παιδιά για ένα θέμα που θεωρείται «δύσκολο» και συζητάν μόνο οι ενήλικες που είναι ορθολογικοί.

Τα σύγχρονα παιδιά κερδίζουν την φωνή τους στην κοινωνία και έχουν λόγο και άποψη για ότι υφίστανται και τους αφορά. Αποτελεί ένα άριστο παράδειγμα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καθώς μιλάει για τον πόλεμο που βασανίζει όλα τα προσφυγόπουλα που έχουν έρθει από χώρες που έχουν πόλεμο, τους αφορά, τον έχουν βιώσει και δίνεται η ευκαιρία να γίνει θέμα συζήτησης στην τάξη. Ο εκπαιδευτικός ή γονιός έχει στα χέρια του ένα αξιόλογο εργαλείο για να αναπτύξει ένα τόσο ευαίσθητο θέμα. Τέλος, το ποίημα αυτό, αναδύει και μια περιβαλλοντική ανησυχία. Ενημερώνει τους αναγνώστες πως η γή πληγώνεται το ίδιο με τον

άνθρωπο. Προσπαθεί να ευαισθητοποιήσει το σύγχρονο παιδί - πολίτη πάνω σε περιβαλλοντικά θέματα για να αποτρέψει μελλοντικές κινήσεις πολέμου. Κατασκευάζεται η εικόνα του ενήλικα ως επικίνδυνου ανορθολογικού και αυτοκαταστροφικού όντως που μπροστά στο συμφέρον θυσιάζει την γή και τα παιδιά της.

Στο έκτο και τελευταίο ποίημα, «*η οδοντόβουρτσα*» της Λιάνας Αρανίτου, προσεγγίζεται το θέμα της στοματικής υγιεινής με ευφάνταστο και μυθιστορηματικό τρόπο. Ο αναγνώστης παρακολουθεί την περιπέτεια μιας οδοντόβουρτσας που βαρέθηκε να υπηρετεί τον «αφέντη» της, και ζήτησε την βοήθεια του σκουληκιού των δοντιών για να τα σαπίσει και έτσι να ξεκουραστεί. Η παρομοίωση της οδοντόβουρτσας με άνθρωπο εξυπηρετεί τον σκοπό της προσέλκυσης του ενδιαφέροντος των παιδιών καθώς και αφήνει χώρο για εμφάνιση νέων λέξεων όπως ο «αφέντης» και η «δολιότριχη». Ο αφέντης αναφέρεται με σκοπό να προσδιορίσει την σχέση του με την οδοντόβουρτσα και να δικαιολογήσει τον λόγο που τον βαρέθηκε. Ο εξουσιαστικός λόγος χρησιμοποιείται με περίτεχνο και παιγνιώδη τρόπο με σκοπό να μεταφέρει το συναίσθημα του εξουσιασθέντος (οδοντόβουρτσα). Η οδοντόβουρτσα μιλάει με αγανάκτηση για την καθημερινή υποχρέωση της. Αυτό το χιουμοριστικό στιγμιότυπο μιας οδοντόβουρτσας που βαριέται την δουλειά της, περνάει με πολύ ευχάριστο τρόπο, την σημαντικότητα της υγιεινής του στόματος καθώς ενημερώνει τους αναγνώστες πως αν δεν την προσέξουν υπάρχει τρόπος η οδοντόβουρτσα να απαλλαγεί από αυτούς και δεν είναι τόσο αδύναμη όσο νομίζουμε. Αυτό το ποίημα καταρρίπτει το στερεότυπο του υπόδουλου, της καταπίεσης και προβάλλει τον λόγο περί ανεξαρτησίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, η λογοτεχνική ανάλυση των ποιημάτων με την βοήθεια της ανάλυσης λόγου, ανάδειξαν τους κυρίαρχους και δευτερεύοντες λόγους που μεταφέρονται μέσω της σύγχρονης παιδικής ποίησης. Το ανθολόγιο περιλαμβάνει παλιούς και νέους ποιητές και φαίνεται καθαρά ότι η ποιητική γραφή αλλάζει καθώς περνάει ο καιρός. Οι πιο σύγχρονοι ποιητές εναρμονίζονται καλύτερα με την εκπαιδευτική πολιτική του νέου αναλυτικού προγράμματος και η γραφή τους είναι σύγχρονη και προσιτή χωρίς να κατηγοριοποιεί το παιδί και την νοητική του ικανότητα. Δεν θυσιάζουν την τέχνη τους βάζοντας όρια λόγω του κοινού που απευθύνονται αλλά προσπαθούν να γράψουν με την παιδική οπτική ψάχνοντας το παιδί μέσα τους. Η εικόνα του σύγχρονου παιδιού ανακατασκευάζεται στα σύγχρονα παιδικά ποιητικά κείμενα που το θέλει ικανό, ανεξάρτητο και έτοιμο να αντιμετωπίσει την κοινωνία και τα προβλήματα της. Δεν το περιθωριοποιεί αλλά το ενεργοποιεί μπροστά στα προβλήματα και του δίνει πίσω την φωνή του. Οι αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας διαμορφώνονται από τους ποιητές έτσι ώστε να αποδίδουν νοήματα και να εξηγούν το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο ανάπτυξης του παιδιού.

Όλα τα κοινωνικοπολιτιστικά στοιχεία που εμφανίζονται στα ποιήματα κατασκευάστηκαν επι τούτου για να «μιλήσουν» για την κοινωνία μέσα στην οποία αναπτύσσεται ο λόγος που αναφέρεται στα παιδιά και την παιδική ηλικία. Οι ποιητές υπηρετώντας την τέχνη τους μεταφέρουν προσωπικές και κοινωνικοπολιτικές ιδεολογίες και λόγους. Γύρω από τους κυρίαρχους στερεοτυπικούς λόγους υπεισέρχονται κι άλλοι όπως αυτός περί θηλυκότητας, αρρενωπότητας, υγιεινής, κοινωνικής τάξης, θρησκείας, μητρότητας, ειρήνης και πολέμου, ενδυνάμωσης του παιδιού με την φύση και τεχνολογίας. Αυτοί οι λόγοι μπορεί να αναπαράγουν τα στερεότυπα ή και να τα ανατρέπουν. Η ανάλυση του λόγου, μας έδειξε πως παλιότεροι ποιητές αναπαράγουν κάποια στερεότυπα που κυριαρχούν στην κοινωνία που ζουν και γράφουν μεταφέροντας στον σύγχρονο αναγνώστη το παλιότερο σύστημα αξιών. Παράλληλα βέβαια παρατηρήσαμε και ανατροπές με δημιουργία

νέων λόγων στα ποιητικά κείμενα νεότερων σύγχρονων ποιητών παιδικής ποίησης που αποδομούν το δεδομένο και κατασκευάζουν νέες εικόνες και στάσεις ζωής.

Η μετάβαση στην νέα εικόνα και κοινωνική ζωή του σύγχρονου παιδιού έρχεται σταδιακά στο ανθολόγιο και μοιάζει σαν μια προσπάθεια να γεφυρώσει το χάσμα των ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτικών αντιλήψεων. Οι σύγχρονοι ποιητές καταφέρνουν να αποφυσικοποιήσουν την εικόνα του νωθρού, ανορθολογικού και αθώου παιδιού καθώς και τις αναπαραστάσεις της παιδικής ηλικίας που από το «κέντημα» και το παιχνίδι μετατράπηκαν σε αυτόνομοι χρήστες υπολογιστών και κύριοι του εαυτού τους που είναι υπεύθυνοι να φροντίζουν την υγιεινή τους και να συζητάν σοβαρά θέματα πολέμου, ειρήνης και ισότητας.

Το ανθολόγιο «το δελφίνι», μέσα από την παιδική ποίηση τολμάει να δημιουργήσει ενεργούς πολίτες. Η κριτική διάθεση των πιο σύγχρονων ποιημάτων, όπως των «ο υπολογιστής μου», «η προσευχή» και «η οδοντόβουρτσα» δεν μεταφέρει απλά έναν νέο λόγο αλλά δίνει και την ελευθερία στον αναγνώστη να επεξεργαστεί τα δεδομένα μέσω των δικών του προσωπικών και κοινωνικών επιρροών και να δημιουργήσει τον δικό του «εαυτό». Ο τρόπος και το ύφος που είναι γραμμένα τα ποιήματα δίνουν την δυνατότητα στον αναγνώστη μέσω της επιτελεστικότητας να υιοθετήσει αλλά παράλληλα και να προβληματιστεί πάνω στον νέο λόγο. Επομένως, οι αναγνώστες ταυτίζονται με τα ποιητικά υποκείμενα που δημιουργούν οι ποιητές αλλά γίνονται τα υποκείμενα της γλώσσας που οι ίδιοι επιλέγουν να χρησιμοποιήσουν. Το κείμενο δεν λειτουργεί μόνο του αλλά σε σχέση με την υποκειμενικότητα του αναγνώστη και έτσι ο εννοούμενος αναγνώστης δεν έχει πάντα τα ίδια χαρακτηριστικά.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που εξ αρχής τέθηκαν καθόρισαν το σκοπό και τον τρόπο της ανάλυσης των ποιητικών κειμένων και διαφώτισαν κάποια θολά σημεία του ρόλου της παιδικής ποίησης στην εκπαίδευση σήμερα. Εν περιλήψει, μεταφέρεται η εικόνα του σύγχρονου παιδιού αποφυσικοποιώντας την κυρίαρχη, προσδιορίζονται οι δραστηριότητες με τις οποίες πρέπει να ασχοληθεί για ομαλή ένταξη στην κοινωνία, διευκρινίζεται η θέση της παιδικής ηλικίας στην κοινωνία του σήμερα, δεν χαρακτηρίζεται το παιδί με βάση το φύλο του και τέλος πράγματι η σύγχρονη παιδική ποίηση αγγίζει θέματα που απασχολούν την τωρινή κοινωνία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συνοψίζοντας, μπορούμε να επισημάνουμε ότι το Ανθολόγιο της Α΄ και Β΄ δημοτικού «το δελφίνι», περιλαμβάνει ένα σύνολο ποιημάτων που αντιπροσωπεύουν το κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι του χθες και του σήμερα. Η γνώση του προηγούμενου κοινωνικού κατεστημένου είναι απαραίτητη για να κατανοήσεις το επόμενο. Κάπως έτσι γεφυρώνεται και το χάσμα των γενεών, μεταξύ γονέων, εκπαιδευτικών και παιδιών. Κατανοώντας τις διαφορές και αποδεχόμενοι τις αλλαγές μπορούμε να οδηγηθούμε σε ενεργό και αποδοτικό διάλογο. Οι κυρίαρχοι λόγοι του χθες δομούνται από τους παραδοσιακούς ποιητές και αποδομούνται από τους νεότερους. Αυτός είναι και ο τρόπος που γίνονται οι αλλαγές και εξελίσσεται η κοινωνική δομή. Η παιδική ποίηση βοηθάει στην φαντασία, την δημιουργική σκέψη, το όνειρο, το συναίσθημα, την ομορφιά, την συγκίνηση, την αισθητική, τις αξίες, τις έννοιες, την κοινωνία, τα ήθη, τη γλώσσα και το στοχασμό. Όπως είπε και ο μεγάλος μας ποιητής Γιώργος Σεφέρης (1900-1971) , «πιστεύω πως τούτος ο σύγχρονος κόσμος όπου ζούμε, ο τυραννισμένος από το φόβο και την ανησυχία, τη χρειάζεται την ποίηση. Η ποίηση έχει τις ρίζες της στην ανθρώπινη ανάσα – και τι θα γινόμασταν, αν η πνοή μας λιγόστευε;» (Σεφέρης, n.d.).

Αναφορές

- Berger, P. &. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. (Κ. Αθανασίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Νήσος.
- Bibliography*. (n.d.). Ανάκτηση από <https://bibliography.gr>:
<https://bibliography.gr/authors/ntina-xatzhnikolaou>
- Jauss, H. R. (1995). *Η θεωρία της πρόσληψης, τρία μελετήματα*. Αθήνα: Εστία.
- Mills, S. (1997). *Discourse*. London & New York: Routledge.
- Phillips, L. &. (2009). *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και μέθοδος*. (Α. Κιουπκιολής, Μεταφρ.) Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ανδρουλιδάκης Κώστας, Β. Σ. (2008). *Φιλοσοφία στην Ευρώπη : Κείμενα νεώτερης και σύγχρονης φιλοσοφίας*. Αθήνα: Ανοιχτό Ελληνικό Πανεπιστήμιο.
- Βιβλιονet*. (n.d.). Ανάκτηση από [biblionet.g](http://biblionet.gr):
<https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?persionid=57>
- Δοξιάδης, Κ. (1988). FOUCAULT, ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ. *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών ερευνών*(71), σσ. 18-43.
- Δοξιάδης, Κ. (2008). *Ανάλυση λόγου Κοινωνικο - φιλοσοφική Θεμελίωση*. Αθήνα: ΠΛΕΘΡΟΝ.
- Ηλεκτρονικός Ατλαντας Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας*. (2021, Αύγουστος 20). Ανάκτηση από <https://atlas.pre.aegean.gr/>:
<http://atlas.pre.aegean.gr/writers/xoriati%20theti.htm#%CE%91%CE%BD%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1>
- Καρακίτσιος, Α. Α. (2006). *Σύγχρονη Παιδική ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.
- Κιουπκιολής Α., Κ. Υ. (2015). *Θεωρία του λόγου : δημιουργικές εφαρμογές*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Μαυρίδης, Η. (2005, Δεκέμβριος). Για την "κατασκευή" της κοινωνικής πραγματικότητας : μετα-φαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού. *Επιστήμη και Κοινωνία*(15), σσ. 197-228.
- Πεχτελίδης Ιωάννης, Υ. Κ. (2012). *Άγρ(ι)α παιδιά : οριοθετήσεις της παιδικής ηλικίας στο λόγο*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Πεχτελίδης, Γ. &. (2017, Ιουλίου 4). The "competent child" in times of crisis: a synthesis of Foucauldian with critical discourse analysis in Greek pre-school curricula. *humanities and social sciences communications*.
- Πεχτελίδης, Ι. (2012-13). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από e-class.uth.gr: <https://eclass.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (2015). *Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας*. Αθήνα: ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ.

- Πεχτελίδης, Ι. (2020, Απρίλιος 1). *Μεθοδολογία Ανάλυσης του Λόγου*. Ανάκτηση από Μεθοδολογία Ανάλυσης του Λόγου:
https://eclass.uth.gr/modules/document/?course=ECE_U_106
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *E- class*. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από eclass.uth.gr:
<https://eclass.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *E-class*. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από <https://slideplayer.gr/slide/3637702/>: <https://eclass.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από e-class: <https://eclass.uth.gr/index.php?logout=yes>
- Σεφέρης, Γ. (n.d.). *Γνωμικολογικόν*. Ανάκτηση από <https://www.gnomikologikon.gr/>:
<https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=2161>
- Σηφάκη, Ε. (2015). *E-CLASS*. Ανάκτηση από https://eclass.uth.gr:
https://eclass.uth.gr/modules/document/?course=ECE_U_127
- Σηφάκη, Ε. (2015). <https://eclass.uth.gr/>. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από E-class:
<https://eclass.uth.gr/>
- Σηφάκη, Ε. (2015). <https://eclass.uth.gr/>. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από E-class:
<https://eclass.uth.gr/>
- Σηφάκη, Ε. (2015). *Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία*. Αθήνα: Κάλλιπος.
- Σηφάκη, Ε. (n.d.). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από e-class: <https://eclass.uth.gr/>
- Τζανάκης, Μ. (2020, Νοέμβριος 22). «Η έννοια του εαυτού στο ύστερο έργο του Michel Foucault». *Δοκιμές*(23-24), σσ. 49-64.
- Τσιλιμένη Τασούλα, Γ. Ν. (2015). *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Α' και Β' δημοτικού: Το δελφίνι*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων. Ανάκτηση από <http://ebooks.edu.gr/ebooks/>:
http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2160/Anthologio_A-B-Dimotikou_html-empl/index0_2.html

Βιβλιογραφία

- Berger, P. &. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*. (Κ. Αθανασίου, Μεταφρ.) Αθήνα: Νήσος.
- Bibliography*. (n.d.). Ανάκτηση από https://bibliography.gr:
<https://bibliography.gr/authors/ntina-xatzhnikolaou>
- Jauss, H. R. (1995). *Η θεωρία της πρόσληψης, τρία μελετήματα*. Αθήνα: Εστία.
- Mills, S. (1997). *Discourse*. London & New York: Routledge.

- Phillips, L. &. (2009). *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και μέθοδος*. (Α. Κιουπκιολής, Μεταφρ.) Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ανδρουλιδάκης Κώστας, Β. Σ. (2008). *Φιλοσοφία στην Ευρώπη : Κείμενα νεώτερης και σύγχρονης φιλοσοφίας*. Αθήνα: Ανοιχτό Ελληνικό Πανεπιστήμιο.
- Biblionet*. (n.d.). Ανάκτηση από [biblionet.g:](https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?persionid=57)
<https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?persionid=57>
- Δοξιάδης, Κ. (1988). ΦΟΥCAULT, ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ. *Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών ερευνών*(71), σσ. 18-43.
- Δοξιάδης, Κ. (2008). *Ανάλυση λόγου Κοινωνικο - φιλοσοφική Θεμελίωση*. Αθήνα: ΠΛΕΘΡΟΝ.
- Ηλεκτρονικός Ατλαντας Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας*. (2021, Αύγουστος 20). Ανάκτηση από [https://atlas.pre.aegean.gr/:](https://atlas.pre.aegean.gr/)
<http://atlas.pre.aegean.gr/writers/xoriati%20theti.htm#%CE%91%CE%BD%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1>
- Καρακίτσιος, Α. Α. (2006). *Σύγχρονη Παιδική ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες.
- Κιουπκιολής Α., Κ. Υ. (2015). *Θεωρία του λόγου : δημιουργικές εφαρμογές*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Μαυρίδης, Η. (2005, Δεκέμβριος). Για την "κατασκευή" της κοινωνικής πραγματικότητας : μετα-φαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού. *Επιστήμη και Κοινωνία*(15), σσ. 197-228.
- Πεχτελίδης Ιωάννης, Υ. Κ. (2012). *Άγρ(ι)α παιδιά : οριοθετήσεις της παιδικής ηλικίας στο λόγο*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Πεχτελίδης, Γ. &. (2017, Ιουλίου 4). The "competent child" in times of crisis: a synthesis of Foucauldian with critical discourse analysis in Greek pre-school curricula. *humanities and social sciences communications*.
- Πεχτελίδης, Ι. (2012-13). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από [e-class.uth.gr:](https://e-class.uth.gr/) <https://e-class.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (2015). *Κοινωνιολογία της παιδικής ηλικίας*. Αθήνα: ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ.
- Πεχτελίδης, Ι. (2020, Απρίλιος 1). *Μεθοδολογία Ανάλυσης του Λόγου*. Ανάκτηση από *Μεθοδολογία Ανάλυσης του Λόγου:*
https://e-class.uth.gr/modules/document/?course=ECE_U_106
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *E- class*. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από [e-class.uth.gr:](https://e-class.uth.gr/)
<https://e-class.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *E-class*. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από [https://slideplayer.gr/slide/3637702/:](https://slideplayer.gr/slide/3637702/) <https://e-class.uth.gr/>
- Πεχτελίδης, Ι. (n.d.). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από *e-class:* <https://e-class.uth.gr/index.php?logout=yes>

- Σεφέρης, Γ. (n.d.). *Γνωμικολογικόν*. Ανάκτηση από <https://www.gnomikologikon.gr/>:
<https://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=2161>
- Σηφάκη, Ε. (2015). *E-CLASS*. Ανάκτηση από <https://eclass.uth.gr/>:
https://eclass.uth.gr/modules/document/?course=ECE_U_127
- Σηφάκη, Ε. (2015). <https://eclass.uth.gr/>. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από E-class:
<https://eclass.uth.gr/>
- Σηφάκη, Ε. (2015). <https://eclass.uth.gr/>. Ανάκτηση Αύγουστος 14, 2021, από E-class:
<https://eclass.uth.gr/>
- Σηφάκη, Ε. (2015). *Σπουδές Φύλου και Λογοτεχνία*. Αθήνα: Κάλλιπος.
- Σηφάκη, Ε. (n.d.). *Πλατφόρμα Τηλεκπαίδευσης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*. Ανάκτηση από e-class: <https://eclass.uth.gr/>
- Τζανάκης, Μ. (2020, Νοέμβριος 22). «Η έννοια του εαυτού στο ύστερο έργο του Michel Foucault». *Δοκιμές*(23-24), σσ. 49-64.
- Τσιλιμένη Τασούλα, Γ. Ν. (2015). *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών κειμένων Α' και Β' δημοτικού: Το δελφίνι*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων. Ανάκτηση από <http://ebooks.edu.gr/ebooks/>:
http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2160/Anthologio_A-B-Dimotikou_html-empl/index0_2.html
- Κ. Κυριάκη και Γ. Πεχτελίδη (2015), «Το παράδειγμα του παιδικού ηρωισμού στα μεταξικά αναγνωστικά (1939) και στα αναγνωστικά της ΠΕΕΑ (1944)» (σσ. 1371-1379). Στο Γούσιας, Φ. (επιμ.), *Πρακτικά του 2ου Συνεδρίου: Νέος Παιδαγωγός*, Αθήνα, 23-24 Μαΐου 2015.
- Foucault, M. (1988). *Technologies of the Self* (Ed. by L. H. Martin, H. Gutman & P. H. Hutton). University of Massachusetts Press.

Παράρτημα Βιογραφικών στοιχείων Ποιητών

ΧΑΡΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Ο Χάρης Σακελλαρίου (1923-2007) γεννήθηκε στο Θαυμακό Φθιώτιδας. Σπούδασε παιδαγωγικά και φιλολογία και μετεκπαιδεύτηκε στη Γαλλία στη σύγχρονη λογοτεχνία και τη σημειολογία. Ασχολήθηκε με όλα τα είδη του λόγου, δημοσίευσε περίπου 35 βιβλία για ενηλίκους και πάνω από 40 για παιδιά και για νέους. Βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών, τον Φιλολογικό Σύλλογο "Παρνασσός", το Υπουργείο Παιδείας, τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά, τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, την Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών και σε διεθνείς διαγωνισμούς. Διηύθυνε τα περιοδικά "Νεοελληνικός Λόγος" και "Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας". Πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση ως στέλεχος της ΕΠΟΝ. Από τα αντιπροσωπευτικότερα βιβλία του είναι τα "Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας", "Σημειολογία και Γλωσσολογία", "Σχολές και ρεύματα στη νεοελληνική λογοτεχνία", "Το παραμύθι χτες και σήμερα", "Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα", "Παραμύθια του γερο-Αβραάμ" κ.ά. Επίσης, ήταν συντάκτης λεξικών γλωσσικής παιδείας κι ανθολόγησε ποίηση και διηγήματα για παιδιά και νέους. Πέθανε τον Φεβρουάριο του 2007 (Βιβλιονet)

ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΤΙΝΑ

Η Ντίνα Χατζηνικολάου γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Ασχολήθηκε με τη μουσική και την παιδική λογοτεχνία - ιδιαίτερα με την ποίηση. Έγραψε τραγούδια που κυκλοφόρησαν σε δίσκους, μουσική σε παιδικό θεατρικό έργο που παίχτηκε στη Θεσσαλονίκη και τη μουσική στο γνωστό παραμύθι της Άλκης Γουλιμής "Η Γαλαζούλα". Έχει βραβευτεί από τη Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου. Ποιήματα και διηγήματά της έχουν συμπεριληφθεί σε ανθολογίες, σε αναγνωστικά του Δημοτικού και σε διάφορα άλλα βιβλία και λογοτεχνικά περιοδικά. Για το σύνολο του έργου της τιμήθηκε με το βραβείο "Πηνελόπη Δέλτα" (Bibliography)

ΘΕΤΗ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1929, όπου και κατοικεί μόνιμα. Το αληθινό της όνομα είναι Θέτιδα Πελαγία Παρμενίδου. Έχει γράψει βιβλία για νέους και παιδιά, ποιητικά, μυθιστορήματα και νουβέλες. Ποιήματά της έχουν περιληφθεί σε

αναγνωστικά και ανθολογίες, ενώ θεατρικά της έργα, παρουσιάστηκαν πολλές φορές από σχολεία και πολιτιστικούς συλλόγους. Έχει μιλήσει σε Παιδαγωγικά τμήματα του Πανεπιστημίου, σε Σεμινάρια Εκπαιδευτικών, ΣΕΛΔΕ, ΠΕΚ, και σε πολλά πολιτιστικά κέντρα σε όλη την Ελλάδα. Έχει βραβευτεί πολλές φορές για το συγγραφικό της έργο. Το 1978, τιμήθηκε από τον Κύκλο του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου με το Β΄ βραβείο, για την ποιητική συλλογή της για παιδιά, Τα μήλα, τα φύλλα. Το 1980, διακρίθηκε για το βιβλίο της Τα δέντρα μας. Το 1988, τιμήθηκε από τον Κ.Ε.Π.Β με το βραβείο Πηνελόπη Μαξίμου, για το βιβλίο της Ο δάσκαλος με το βιολί και το αστέρι. Το 1997, τιμήθηκε από τον Κ.Ε.Π με το «Βραβείο της Πηνελόπης Δέλτα» για την προσφορά του έργου της, ενώ το 1998, έλαβε τιμητική διάκριση Πανευρωπαϊκού βραβείου από το Πανεπιστήμιο της Πάδοβα, για το βιβλίο της με τίτλο Του λαγού που ξέρει τόσα, λάχανο του τρώνε τη γλώσσα. Είναι μέλος της Εταιρείας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης, της Εθνικής Εταιρείας των Ελλήνων Λογοτεχνών, του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς και μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «Διαδρομές» (Ηλεκτρονικός Ατλαντας Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας, 2021).

ΜΑΡΙΝΟΣ Μ. ΓΙΩΡΓΟΣ

Ο Γιώργος Μενέλαος Μαρίνος, είναι ποιητής, τραγουδοποιός και παραμυθάς. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Αθήνα. Από πολύ νωρίς, ως τροβαδούρος, ζυμώθηκε στις μπουάτ της Πλάκας. Ξενιτεύτηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1960 με περιουσία μια βαλίτσα όνειρα για να γυρίσει όλη την Ευρώπη. Για μεγάλο διάστημα έμεινε στην Γαλλία και στην Ελβετία, για να καταλήξει το 1965 στην Δανία όπου δημιούργησε οικογένεια και πολλά βιβλία. Εκεί εργάστηκε σαν παιδαγωγός κλόουν, για αρκετά χρόνια, όπου δημιούργησε και το "θέατρο της βαλίτσας". Πολλά βιβλία του έχουν μεταφραστεί στα Δανέζικα και στα Σουηδικά, για παιδιά, και έχουν κυκλοφορήσει στις χώρες αυτές με επιτυχία. Επίσης, έχει μελοποιήσει πολλά από τα τραγούδια του, που κυκλοφόρησαν και στην ελληνική δισκογραφία. Έχει γράψει έως σήμερα 36 πεζά και ποιητικά βιβλία καθώς και θέατρο για παιδιά, ενώ ποιήματά του περιέχονται στα αναγνωστικά της Α΄ και Β΄ τάξης των Δημοτικών Σχολείων. Εξαιρετικά πολυτάλαντος, έχει γίνει γνωστός ως παιδαγωγός, πεζογράφος, ποιητής, συνθέτης, ενώ ταυτόχρονα εργάστηκε ως κλόουν σε πολλές χώρες, όπως: Δανία, Σουηδία, Ρωσία, Ιταλία, Ελβετία, Καταλονία, κ.α. Με την τελευταία αυτή ιδιότητά

του έχει παρουσιαστεί και σε εκπομπές για παιδιά, της Ελληνικής τηλεόρασης. Τα τελευταία χρόνια ζει μόνιμα στην Αίγινα (Βιβλιονet).

ΑΡΑΝΙΤΟΥ ΛΙΑΝΑ

Η ποιητική συλλογή «19 παράλογα και ένα με δύο άλογα» κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Σύγχρονη εποχή το 1987. Ολόκληρη η συλλογή είναι άψογα εικονογραφημένη από τα εντυπωσιακά σχέδια του γνωστού σκιτσογράφου Στάθη. Είναι η πρώτη συλλογή με ποιήματα που γράφονται ακολουθώντας τις φόρμες των Limericks 15 χρόνια μετά την έκδοση του ανάλογου βιβλίου του Γιώργου Σεφέρη «Ποιήματα και ζωγραφιές για μικρά παιδιά» και δέκα μετά την έκδοση των ποιημάτων του Φώντα Λάδη (Καρακίτσιος, 2006, p. 269).